

HET BOS DOOR DE BOMEN

Een overzicht van regelingen ten behoeve van
leerlingen met een handicap in het onderwijs

HET BOS DOOR DE BOMEN

Een overzicht van regelingen ten behoeve van
leerlingen met een handicap in het onderwijs

Nynke Heeringa
Eric Hermans

Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn / NIZW

April 2002

[COLOFON]

Hoewel aan de inhoud van deze publicatie veel aandacht en zorg is besteed kunnen samenstellers en opdrachtgever geen aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele onjuistheden in de tekst. Aan de teksten kunnen dus geen rechten worden ontleend.

HET BOS DOOR DE BOMEN

Een overzicht van regelingen ten behoeve van leerlingen met een handicap in het onderwijs

Onder coördinatie van de Wegbereiders leerling gebonden financiering (lgf) wordt uitvoering gegeven aan een Plan van Aanpak ontwikkel- en onderzoeksactiviteiten. De activiteiten die hierin zijn opgenomen komen voort uit het taak- en functieonderzoek zoals dat door vertegenwoordigers van het speciaal onderwijsveld, de onderwijsorganisaties, ouderorganisaties en het ministerie van OCenW is uitgevoerd. Gezamenlijk is geïnventariseerd welke activiteiten en onderzoeken noodzakelijk werden gevonden teneinde invoering van lgf per 2002 op een zo verantwoord mogelijke wijze te laten plaatsvinden. Belangrijk kenmerk van dit ontwikkeltraject is dat het speciale onderwijsveld nauw bij de planning en uitvoering ervan betrokken is.

Bij de samenstelling van deze inventarisatie is rekening gehouden met de wetgeving zoals die vanaf 1 augustus 2002 zal gaan gelden. Op het moment van samenstellen was het wetgevingstraject echter nog niet afgerond. Dit betekent dat op onderdelen nog wijzigingen kunnen optreden. Via publicaties en de website van de Wegbereiders zal daarvan melding worden gedaan.

INHOUD

INLEIDING.....	9
1. LEERLINGGEBONDEN FINANCIERING: HET RUGZAKJE.....	11
2. VERVOER VAN EN NAAR SCHOOL.....	15
3. TOEGANKELIJKHEID VAN HET SCHOOLGEBOUW.....	19
4. HULPMIDDELEN EN VOORZIENINGEN.....	23
5. ZORG OP SCHOOL.....	29
6. ONDERWIJS EN ARBEID.....	33
7. AANPASSINGEN ONDERWIJSPROGRAMMA'S, TOETSEN EN EXAMENS.....	35
8. LESGELD EN TEGEMOETKOMING ONDERWIJSBIJDRAGE EN SCHOOLKOSTEN.....	39
9. FINANCIËLE REGELINGEN.....	41
10. FONDSSEN.....	45
11. STROOMDIAGRAMMEN VERSCHILLENDE REGELINGEN.....	47
BRONNEN.....	53
BIJLAGEN.....	55

INLEIDING

Ieder kind heeft recht op onderwijs. Dat geldt ook voor kinderen met een handicap. Voor hen is het echter relatief lastig om dat recht in de praktijk te verwezenlijken. Kinderen met een handicap hebben in het onderwijs vaak speciale begeleiding en voorzieningen nodig.

Er zijn in het onderwijs belangwekkende veranderingen op komst voor leerlingen met een handicap. De belangrijkste beleidsmaatregel is de invoering van de leerlinggebonden financiering, het zogenoemde rugzakje. Ouders¹ van kinderen met een handicap krijgen daardoor meer mogelijkheden om – als zij dat willen – hun kind regulier onderwijs te laten volgen in plaats van speciaal onderwijs. Ouders kunnen met de leerlinggebonden financiering leerlinggebonden middelen toegewezen krijgen die in een rugzakje meegenomen kunnen worden naar een reguliere school, waaronder ook speciale scholen voor basisonderwijs, of scholen voor voortgezet onderwijs. De school kan dan met de middelen uit het rugzakje zelf voorzieningen treffen of extra expertise inhuren voor begeleiding.

De leerlinggebonden financiering alleen is echter niet voldoende om (regulier) onderwijs voor kinderen met een handicap mogelijk te maken. Er kunnen zich nog tal van problemen voordoen waar met de leerlinggebonden financiering geen oplossing voor gevonden kan worden. Een van de problemen is het vervoer van en naar school. Ook hebben leerlingen met een handicap vaak extra hulpmiddelen nodig om onderwijs te kunnen volgen. Een goed voorbeeld van zo'n hulpmiddel is een computer. Er zijn speciale computers ontwikkeld voor kinderen met diverse soorten handicaps. Ook zijn scholen niet altijd toegankelijk. Voor kinderen met een motorische of visuele handicap is het erg moeilijk, en vaak zelfs onmogelijk om een school binnen te komen die niet goed toegankelijk is.

In Nederland zijn, naast de leerlinggebonden financiering, dan ook nog verschillende andere regelingen die de onderwijsdeelname van kinderen met een handicap mogelijk moeten maken. Deze hebben betrekking op zowel regulier onderwijs als speciaal onderwijs. Nadeel van de verschillende regelingen is dat elke faciliteit zijn eigen loket heeft: voor de ene moeten de betrokkenen zich wenden tot de gemeente, voor de andere tot het schoolbestuur en voor de derde moet men bij de Uitvoering Werknemersverzekeringen zijn. Er is vrijwel niemand in Nederland die nog zicht heeft op het totale conglomeraat van beschikbare faciliteiten, en het is dan ook niet vreemd dat belanghebbenden vaak door de bomen het bos niet meer zien.

Om onderwijsdeelname voor kinderen met een handicap te faciliteren en een keuze mogelijk te maken tussen plaatsing op een speciale school of met een rugzakje op een reguliere school, is het van belang zicht te hebben op de verschillende regelingen. Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen heeft aan het Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn / NIZW de opdracht gegeven om in één publicatie voor alle betrokken partijen op handzame en inzichtelijke wijze aan te geven welke mogelijkheden er zijn en hoe deze benut kunnen worden.

Het bos door de bomen is geschreven vanuit het perspectief van zowel ouders en leerlingen als van scholen. We hechten aan één integrale uitgave voor ouders en scholen omdat afzonderlijke uitgaven onduidelijkheid met zich mee kunnen brengen. Overigens wijzen we erop dat het de taak van Regionale Expertise Centra is om ouders te begeleiden bij het indicatietraject en de keuze voor een reguliere dan wel een speciale school. Het attenderen op deze uitgave en het gebruik hiervan kan van deze ondersteuning deel uitmaken.

---

¹ Omwille van de leesbaarheid spreken we in deze publicatie over ouders. We verstaan hieronder ook voogden en verzorgers. Naar onbepaalde personen wordt verwezen in de mannelijke vorm.

In hoofdstuk 1 gaan we in op de systematiek van de leerlinggebonden financiering. Vervolgens besteden we in de hoofdstukken 2 t/m 10 aandacht aan verschillende andere wetten, regelingen en financieringsmogelijkheden. Deze hebben achtereenvolgens betrekking op:

- vervoer van en naar school;
- toegankelijkheid van het schoolgebouw;
- hulpmiddelen en voorzieningen;
- zorg op school;
- onderwijs en arbeid;
- aanpassingen onderwijsprogramma's, toetsen en examens;
- lesgeld en tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten;
- financiële regelingen;
- fondsen.

In het laatste hoofdstuk – hoofdstuk 11 – zijn stroomdiagrammen opgenomen waarin op overzichtelijke wijze weergegeven wordt welke regelingen op verschillende voorzieningen van toepassing zijn en op welke wijze de voorzieningen aangevraagd moeten worden. In bijlage 1 zijn organisaties vermeld die nauw betrokken zijn bij (de invoering van) de leerlinggebonden financiering en bijlage 2 betreft ouderverenigingen.

Het bos door de bomen bevat de eerste versie van een overzicht van regelingen die de onderwijsdeelname van kinderen met een handicap mogelijk maken. De publicatie is mede totstandgekomen dankzij de inzet van vele medewerkers van verschillende organisaties en een aantal medewerkers van het speciaal onderwijs. Wij willen hen hartelijk danken voor hun betrokkenheid. Zonder hun medewerking hadden we de onderhavige publicatie niet kunnen realiseren.

Ook willen we onze collega's Anita Hegeman en Linda Lamers hartelijk bedanken voor de waardevolle informatie die zij ons verschaft hebben.

Wij hopen dat verschillende groepen gebruikers in *Het bos door de bomen* antwoorden op hun vragen kunnen vinden, zodat kinderen met een handicap deel kunnen nemen aan die onderwijsvorm die het beste bij hen past.

Utrecht, april 2002

Nynke Heeringa
Eric Hermans

1 LEERLINGGEBONDEN FINANCIERING: HET RUGZAKJE

Voor de leerlinggebonden financiering is de regeling leerlinggebonden financiering van belang. In de wandeling wordt ook wel gesproken over 'het rugzakje'. Dit hoofdstuk betreft de regeling leerlinggebonden financiering. We geven eerst algemene informatie en besteden vervolgens aandacht aan de indicatiestelling en het handelingsplan.

Het rugzakje

Kinderen in Nederland kunnen gebruikmaken van verschillende soorten onderwijs. Belangrijk is het onderscheid tussen regulier en speciaal onderwijs.

Het regulier basisonderwijs bestaat uit de gewone basisscholen én de speciale scholen voor basisonderwijs waar kinderen naartoe kunnen die meer zorg nodig hebben dan de gewone basisschool kan bieden.² Het regulier voortgezet onderwijs bestaat uit de gewone scholen voor voortgezet onderwijs zoals het vwo, havo en vmbo. Voor kinderen die meer zorg nodig hebben dan de gewone scholen voor voortgezet onderwijs kunnen bieden zijn er het leerwegondersteunend (LWOO) en het praktijkonderwijs (PrO).³ Samenwerkingsverbanden tussen scholen voor voortgezet onderwijs kunnen ook besluiten een orthopedagogisch didactisch centrum (OPDC) in te richten waar bovenschoolse expertise aanwezig is. Het OPDC biedt een tijdelijke lesplaats en er zijn extra faciliteiten aanwezig.

Naast het regulier onderwijs is er speciaal onderwijs. Dit onderwijs is voor kinderen die als gevolg van een handicap of chronische ziekte specifieke begeleiding nodig hebben. Het speciaal onderwijs kent zowel basis- als voortgezet onderwijs.

Overzicht 1: het onderwijs in Nederland

Soort	Afkorting	Wettelijke basis
Regulier onderwijs		
- Basisschool	BAO	Wet op het primair onderwijs (WPO)
- Speciaal basisonderwijs	SbaO	Idem
- Voortgezet onderwijs	VO	Wet op het voortgezet onderwijs (WVO)
Waaronder:		
· Leerwegondersteunend onderwijs	LWOO	Idem
· Praktijkonderwijs	PrO	
Speciaal onderwijs		
- School voor speciaal onderwijs	SO	Wet op de expertisecentra (Wec)
- School voor voortgezet speciaal onderwijs	VSO	Idem

Tot op heden waren er voor kinderen die toegelaten werden tot het speciaal onderwijs weinig mogelijkheden om met structurele extra middelen regulier onderwijs te volgen. Op 1 augustus 2002 wordt de regeling leerlinggebonden financiering geïntroduceerd. Deze regeling geeft ouders van een kind met een handicap het recht om te bepalen waar extra zorg voor hun kind wordt gerealiseerd: binnen het regulier onderwijs of binnen het speciaal onderwijs. Op grond

² In het recente verleden bestonden er nog zogenoemde lom- en de mlk-scholen en de afdelingen voor in hun ontwikkeling bedreigde kleuters (IOBK). Deze zijn in 1998 omgezet in speciale scholen voor basisonderwijs.

³ De svo-lom- en svo-mlk-scholen zijn recent omgezet in het leerwegondersteunend en het praktijkonderwijs.

van een objectieve indicatiestelling krijgen ouders, als ze kiezen voor een reguliere school voor hun kind, een leerlinggebonden budget toegewezen. Dit budget wordt 'het rugzakje' genoemd, omdat de middelen als het ware in een rugzakje met het kind meegaan. Uit de middelen kunnen zaken bekostigd worden als ambulante begeleiding, extra leerkrachten of onderwijs-assistenten en materiële instandhouding zoals aangepast lesmateriaal.

Voor wie is het rugzakje bedoeld?

Het rugzakje is bedoeld voor kinderen met een handicap die extra voorzieningen nodig hebben om regulier (basis- of voorgezet) onderwijs te kunnen volgen. Het gaat om kinderen met auditieve en communicatieve, verstandelijke of lichamelijke handicaps, langdurig zieke kinderen, kinderen met meervoudige handicaps en kinderen met gedragsstoornissen. Kinderen met een visuele handicap kunnen vooralsnog geen gebruikmaken van het rugzakje.⁴

Voor de duidelijkheid: de leerlinggebonden financiering kan ingezet worden op de gewone basisschool, de speciale school voor basisonderwijs, het gewone voortgezet onderwijs, het leerwegondersteunend en het praktijkonderwijs.

De Regionale Expertise Centra en het rugzakje

De Regionale Expertise Centra (REC's) vervullen een belangrijke rol. In de REC's wordt de kennis en deskundigheid van de speciale scholen in de regio gebundeld. De scholen in de REC's verzorgen speciaal onderwijs en de REC's coördineren ambulante begeleiding aan reguliere scholen waar kinderen met een handicap les krijgen. Daarnaast organiseren de REC's bepaalde vormen van diagnostiek en kunnen ze ondersteuning bieden aan ouders, bijvoorbeeld bij de aanvraag van een indicatie of bij de schoolkeuze.

De REC's zijn onderverdeeld naar onderwijscluster (zie overzicht 2). Elk REC behoort tot een bepaald cluster.

Overzicht 2: typen REC's

Type REC	Doelgroep
Cluster I	Blinde en slechtziende kinderen
Cluster II	Dove en slechthorende kinderen en kinderen met ernstige spraak- en/of taalmoeilijkheden
Cluster III	Zeer moeilijk lerende kinderen, kinderen met een lichamelijke handicap en langdurig somatisch zieke kinderen, kinderen met meervoudige beperkingen
Cluster IV	Kinderen met gedrags- en psychiatrische stoornissen

Waaruit bestaat het rugzakje?

De middelen in het rugzakje worden per handicap vastgesteld. In de toekomst wordt onderzocht of de middelen in het rugzakje meer afgestemd kunnen worden op de specifieke onderwijsbeperking en behoeften van het individuele kind.

De middelen uit het rugzakje worden overgemaakt op de rekening van de school waar het kind naartoe gaat, en op de rekening van de speciale school die ambulante begeleiding gaat bieden (dus niet op de rekening van de ouders). De middelen komen echter pas beschikbaar wanneer de ouders en de scholen het samen eens zijn over de besteding van het rugzakje.

De middelen in het rugzakje zijn opgebouwd uit drie componenten:

- Middelen voor ambulante begeleiding. De middelen zijn niet vrij besteedbaar, maar moeten besteed worden bij een speciale school binnen het REC. De wijze waarop

⁴ In 1995 is het onderwijs aan visueel gehandicapten gereorganiseerd. Het doel van deze reorganisatie was het behoud van expertise en een flexibele organisatie van het onderwijs om voorwaarden te bieden voor enerzijds integratie in het regulier onderwijs en anderzijds voor opvang in de scholen voor speciaal onderwijs zelf. Introductie van de structuur van leerlinggebonden financiering zou ertoe leiden dat de bekostiging en organisatie van deze scholen opnieuw moet worden herzien.

ambulante begeleiding wordt vormgegeven wordt afgesproken tussen school, ouders en de ambulante begeleider van het REC. De middelen zijn een brutotoekenning, wat betekent dat ook zaken als reistijd, administratie en voorbereiding hierin vervat zijn.

- Daarnaast bevat het rugzakje middelen die bedoeld zijn voor materiële instandhouding. Dit geld kan bijvoorbeeld besteed worden aan deskundigheidsbevordering of aan het aanpassen van lesmateriaal.
- Ten slotte zijn er formatiemiddelen voor reguliere scholen waaruit bijvoorbeeld extra leerkrachten, onderwijsassistenten of een aangepaste aanpak remedial teaching betaald kan worden.

Indicatiestelling

Als een kind extra begeleiding of voorzieningen nodig heeft in het onderwijs, kan een indicatie aangevraagd worden bij een Commissie van Indicatiestelling (CvI). Men vindt de CvI's bij de REC's die verspreid zijn over verschillende regio's. Elk REC is namelijk verplicht om een CvI in stand te houden.

Ouders kunnen bij het REC terecht voor ondersteuning en begeleiding bij de aanvraag voor een indicatie. Bij de aanmelding dienen onder andere medische dossiers en, als het kind al op school zit, ook een onderwijskundig rapport te worden overhandigd. Ook moet een onderzoeksprotocol worden ingevuld. Het REC vertelt welke gegevens ouders bij de aanvraag moeten verstrekken en kan helpen de benodigde gegevens bij elkaar te krijgen. Ouders ontvangen een bevestiging van de aanmelding. Het kan zijn dat de commissie ouders vraagt om andere gegevens van het kind te mogen raadplegen.

De CvI bepaalt, op basis van het dossier dat aangeleverd wordt, of een kind in aanmerking komt voor een indicatie voor een bepaald type speciaal onderwijs. De CvI hanteert objectieve landelijke criteria. Dit betekent dat overal dezelfde toelatingscriteria gehanteerd worden en dat het dus niet meer mag voorkomen dat een kind in de ene plaats wel een positieve beschikking krijgt en een kind met dezelfde problematiek in een andere plaats niet.

Als een kind een positieve beschikking krijgt, kunnen ouders vervolgens kiezen of ze hun kind speciaal onderwijs laten volgen of dat ze hun kind regulier onderwijs met behulp van leerlinggebonden financiering laten volgen.

Zowel voor het volgen van speciaal onderwijs als voor het volgen van regulier onderwijs met leerlinggebonden financiering is dus een dergelijke indicatie noodzakelijk.

Handelingsplan

Als een CvI een positieve beschikking afgeeft hebben ouders de keuze uit plaatsing op een speciale school of plaatsing op een reguliere school met behulp van een rugzakje.

Hoewel de beschikking wordt afgegeven door de CvI van het REC, is het niet uitgesloten dat ouders hun kind bij een school in een ander REC aanmelden. Kiezen ouders voor een speciale school, dan moet deze het kind in beginsel toelaten. Kiezen ouders voor een reguliere school, dan mag deze het kind alleen weigeren als daar goede redenen voor zijn.

Als het kind toegelaten wordt, dan is deze school – of het nu een reguliere of een speciale school is – verplicht om in overleg met de ouders een handelingsplan op te stellen. In het plan wordt beschreven welke doelen men in het onderwijs aan het kind wil bereiken en op welke manier men dat denkt te gaan doen. In handelingsplannen die in het regulier onderwijs worden opgesteld, moet worden aangegeven hoe de middelen uit het rugzakje worden besteed.

Ouders en school houden samen in de gaten of het handelingsplan goed wordt uitgevoerd. Minstens ieder jaar moet een bijeenkomst met alle betrokkenen worden belegd om het handelingsplan te evalueren. In dit overleg worden de vorderingen van het kind op verschillende gebieden besproken en wordt bekeken of er wijzigingen noodzakelijk zijn in het handelingsplan.

De ambulante begeleider van het REC kan de ouders en de reguliere school behulpzaam zijn bij het opstellen van een handelingsplan.

Als ambulante begeleiding wordt gegeven, wordt er ook nog gebruikgemaakt van een begeleidingsplan, waarin de inzet van de ambulante begeleiding vastgelegd wordt.

Vragen over het rugzakje?

Met de invoering van het rugzakje krijgen ouders veel meer te zeggen over het onderwijs aan hun kind. Maar er wordt ook veel van hen verwacht. Zij moeten informatie inwinnen over scholen, overleggen met de school van hun keuze over plaatsing van hun kind, onderhandelen over een handelingsplan, en het onderwijs beoordelen dat aan hun kind wordt gegeven.

Ouders kunnen op verschillende plaatsen terecht voor informatie, hulp en ondersteuning:

- de telefonische Rugzak-informatielijn, (030) 297 06 89. De informatielijn is elke werkdag geopend van 9.30 tot 13.30 uur (op vrijdag tot 12.30 uur);
- het vragenplein op de website 'ouders en rugzak' (adres: www.oudersenrugzak.nl). Daar kunnen ouders vragen stellen aan hulpverleners of aan andere ouders;
- de *Nieuwsbrief Ruggespraak*, een informatiebulletin voor ouders over het rugzakje. Deze is aan te vragen via de website 'ouders en rugzak' of via de telefonische Rugzak-informatielijn;
- verschillende ouderverenigingen en handicapspecifieke organisaties;
- de Regionale Expertise Centra.

In bijlage 1 zijn de adressen vermeld van een aantal organisaties die nauw betrokken zijn bij (de invoering van) de leerlinggebonden financiering.

2 VERVOER VAN EN NAAR SCHOOL

Voor het vervoer van en naar school zijn de volgende wetten en regelingen van belang:

- Wet gemeentelijke regelingen leerlingenvervoer
- Verordening regeling leerlingenvervoer van de gemeente
- Regeling zitplaatsverdeling
- Wet op de expertisecentra (Wec)
- Wet op het primair onderwijs (WPO)
- Wet op het voortgezet onderwijs (WVO)

Leerlingen met een handicap kunnen vaak niet zelf naar school reizen, bijvoorbeeld omdat ze belemmerd worden door hun handicap of omdat de school te ver weg ligt. Ouders kunnen dan – onder bepaalde voorwaarden – een beroep doen op leerlingenvervoer of een vergoeding voor het vervoer. In de meeste situaties is het vervoer van en naar school de verantwoordelijkheid van de gemeente.

Veel mensen denken dat kinderen met een handicap voor het vervoer van en naar school een beroep kunnen doen op de Wet voorzieningen gehandicapten (WVG). Dat is echter niet juist. Mensen met een handicap kunnen voor vervoer in de privé-situatie een beroep doen op de WVG. Hier valt het vervoer van en naar school niet onder.

We geven de verschillende regelingen en financieringsmogelijkheden die ingezet kunnen worden voor het vervoer in dit hoofdstuk weer. We beginnen met een korte uiteenzetting over de regeling leerlingenvervoer. Daarna zullen achtereenvolgens de mogelijkheden in het regulier en het speciaal onderwijs worden belicht.

De regeling leerlingenvervoer

Om de kosten te beperken en het vervoer efficiënter te regelen is het leerlingenvervoer vanaf 1987 gedecentraliseerd naar de gemeenten. Het grootste deel van het benodigde geld ontvangt de gemeente via het Gemeentefonds van het Rijk. De gemeente is overigens niet verplicht het beschikbaar gestelde geld aan leerlingenvervoer te besteden (FvO 1997).

Volgens de Wet gemeentelijke regelingen leerlingenvervoer zijn gemeenten verplicht om een verordening leerlingenvervoer op te stellen, waarin het gemeentelijk beleid, dat moet passen binnen het raamwerk van de wet, is vastgelegd. Meestal baseren gemeenten zich op de modelverordening van de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG). Gemeenten zijn echter vrij om van de modelverordening af te wijken. De gemeenten moeten wel voldoen aan de randvoorwaarden die in de modelverordening zijn aangegeven.

Er zijn in grote lijnen vier mogelijkheden voor leerlingenvervoer:

- de gemeente verstrekt een abonnement voor openbaar vervoer;
- de gemeente verstrekt een abonnement voor het openbaar vervoer met begeleiding;
- de gemeente zorgt voor aangepast vervoer met een bus of taxi;
- ouders krijgen een vergoeding voor het zelf brengen en halen van hun kind.

In de meeste gevallen (mits dit passend vervoer en de goedkoopste adequate voorziening is) kiest de gemeente voor de derde mogelijkheid en wordt er een contract gesloten met een vervoerbedrijf. Het kind wordt dan thuis of bij een opstapplaats opgehaald en naar school gebracht en andersom. Het gaat bij de vergoeding van de kosten om vervoer van de woning naar de dichtstbijzijnde voor de leerling toegankelijke school.

Onder ‘toegankelijke school’ wordt in de modelverordening van de VNG verstaan:

- Basisscholen en speciale scholen voor basisonderwijs: de basisschool van de verlangde godsdienstige of levensbeschouwelijke richting dan wel de openbare school, of de speciale school voor basisonderwijs waarop de leerling is aangewezen van de verlangde godsdienstige of levensbeschouwelijke richting dan wel de openbare school.
- Voor het (voortgezet) speciaal onderwijs: de school van de soort waarop de leerling is aangewezen van de verlangde godsdienstige of levensbeschouwelijke richting dan wel de openbare school van de soort waarop de leerling is aangewezen.

In de Wec is, met ingang van het schooljaar 2002-2003, vastgelegd dat voor leerlingen die een positieve beschikking hebben voor cluster IV, de door de CvI geadviseerde school als dichtstbijzijnde en toegankelijke school wordt aangemerkt. Deze bepaling geldt dus niet voor leerlingen die een positieve beschikking hebben voor cluster II of III (zie overzicht 2).

De begeleiding die bij het vervoer eventueel nodig is, is primair de taak van de ouders. Als zij niet in staat zijn het kind te begeleiden, moeten ze iets anders regelen. Alleen in uitzonderingsgevallen is de gemeente daarvoor verantwoordelijk.

Een aanvraag voor leerlingenvervoer moet door ouders of de leerling, als deze meerderjarig en handelingsbekwaam is, ingediend worden bij de gemeente. Meestal moeten door de ouders of door de leerling elk jaar actuele gegevens verstrekt worden. De school, instelling of toelatingscommissie kan om informatie gevraagd worden.

Praktijkervaringen leerlingenvervoer

Het leerlingenvervoer is bedoeld voor vervoer van huis naar school en terug. Er zijn echter ook kinderen die na school de naschoolse opvang bezoeken. Niet in alle gemeenten wordt hier rekening mee gehouden. Er zijn gemeenten waar het kind eerst naar huis wordt gebracht, waarna het weer wordt opgehaald en naar de naschoolse opvang wordt gebracht. Het kind wordt dan belast met een extra overstap en extra reistijd, zeker in gevallen waarin de naschoolse opvang vlak bij de school is gesitueerd. Er zijn echter ook gemeenten die wél rekening houden met de naschoolse opvang. Daar kunnen kinderen van school direct naar de naschoolse opvang vervoerd worden.

Naast dit knelpunt signaleren veel ouders nog andere knelpunten in het leerlingenvervoer, zoals meerdere kinderen die één zitplaats delen, ontbreken van gordels en lange reistijden.

Regulier onderwijs

Regulier basisonderwijs

Gewone basisschool

Als een kind met een rugzakje naar een gewone basisschool gaat, kunnen de ouders een beroep doen op de regeling leerlingenvervoer van de gemeente. Ouders hoeven geen eigen bijdrage te betalen. Kinderen hebben geen recht op een eigen zitplaats.

Overigens kunnen ook kinderen zonder handicap die de gewone basisschool bezoeken in bepaalde situaties gebruikmaken van de regeling leerlingenvervoer, bijvoorbeeld als de dichtstbijzijnde toegankelijke school ver weg ligt. Ouders betalen dan soms een eigen bijdrage, afhankelijk van het gemeentelijke beleid.

Speciale scholen voor basisonderwijs

Kinderen die een speciale school voor basisonderwijs bezoeken, kunnen gebruikmaken van de regeling leerlingenvervoer. Ouders betalen dan echter soms wel een eigen bijdrage, afhankelijk van het gemeentelijke beleid. Kinderen hebben geen recht op een eigen zitplaats.

Regulier voortgezet onderwijs

Als een kind met een rugzakje naar een school voor voortgezet onderwijs gaat, dan kunnen de ouders een beroep doen op de regeling leerlingenvervoer van de gemeente. Ouders hoeven geen eigen bijdrage te betalen. Kinderen hebben geen recht op een eigen zitplaats.

Met ingang van schooljaar 2002-2003 kunnen leerlingen in het leerwegondersteunend en het praktijkonderwijs geen aanspraak maken op de regeling leerlingenvervoer van de gemeente.⁵ Een uitzondering wordt gemaakt voor leerlingen die vanwege hun zintuiglijke, lichamelijke of verstandelijke handicap niet of niet zelfstandig van het openbaar vervoer gebruik kunnen maken. Voor leerlingen die in het schooljaar voorafgaand aan de nieuwe regeling (dus schooljaar 2001-2002) recht hadden op vergoeding voor vervoerskosten naar een school voor svo-lom of svo-mlk geldt een overgangsregeling. Ze behouden het recht op leerlingenvervoer zolang ze niet van school veranderen.

Het recht op een eigen zitplaats

Kinderen die op grond van de regeling leerlingenvervoer vervoerd worden naar het regulier onderwijs hebben geen recht op een eigen zitplaats. Wel is het zo dat als een vervoermiddel over beschermgordels beschikt, deze altijd gebruikt moeten worden. Een beschermgordel mag maar door één persoon gebruikt worden en dus mag de zitplaats dan niet gedeeld worden. In de voertuigen die de laatste jaren op de markt gebracht worden moeten gordels aangebracht zijn. Bij oudere voertuigen was dat niet verplicht. Deze mogen nu nog zonder gordels gebruikt worden. Waarschijnlijk zal er in de nabije toekomst wel voor alle voertuigen een één-op-éénregeling gelden. Dit betekent dat zitplaatsen niet meer gedeeld mogen worden.

Speciaal onderwijs

Scholen voor speciaal onderwijs en scholen voor voortgezet speciaal onderwijs

Leerlingen die een school voor speciaal onderwijs of een school voor voortgezet speciaal onderwijs bezoeken kunnen gebruikmaken van de regeling leerlingenvervoer van de gemeente. Ouders hoeven geen eigen bijdrage te betalen en kinderen hebben recht op een eigen zitplaats.

De OV- Begeleiderskaart voor kinderen met een handicap

Mensen met een handicap vanaf 12 jaar hebben recht op een reisgeleidekaart. Deze kaart is niet specifiek van toepassing op vervoer van en naar school.

Met deze kaart heeft men recht op een gratis begeleider in alle openbaar vervoer in Nederland. De gehandicapte moet wel een geldig vervoersbewijs kopen. Overigens mag de begeleiderskaart niet gebruikt worden in de treintaxi: de begeleider mag dan dus niet gratis meereizen.

Aanvraagformulieren voor een begeleiderskaart zijn verkrijgbaar bij het Bureau OV- Begeleidingskaarten, (030) 235 46 61. Bereikbaar op werkdagen van 09.00 uur tot 12.00 uur.

---

⁵ Leerlingen die het svo-lom of het svo-mlk bezochten hadden in het verleden recht op een vergoeding van de vervoerskosten. Met de omzetting van het svo-lom en het svo-mlk naar leerwegondersteunend en praktijkonderwijs is dit recht vervallen.

3 TOEGANKELIJKHEID VAN HET SCHOOLGEBOUW

Voor de toegankelijkheid van het schoolgebouw zijn de volgende wetten, regelingen en financieringsmogelijkheden van belang:

- Gemeentelijke verordening onderwijshuisvesting
- Algemeen budget onderhoud van reguliere basisscholen
- Lumpsumfinanciering van reguliere scholen voor voortgezet onderwijs
- Wet op de expertisecentra (Wec)
- Nieuw bouwbesluit

Veel mensen denken dat voor de toegankelijkheid van scholen ook een beroep gedaan kan worden op de Wet voorzieningen gehandicapten (WVG). Dit is echter niet juist. De WVG is alleen bedoeld voor woonvoorzieningen, vervoersvoorzieningen en rolstoelen.

Bij de toegankelijkheid kan het gaan om de toegankelijkheid buiten het schoolgebouw zoals een rolstoelhelling, maar ook om de toegankelijkheid aan de binnenkant van het gebouw. Lang niet alle scholen zijn toegankelijk voor leerlingen met een handicap.

Op 1 juli 2002 treedt het nieuwe Bouwbesluit in werking. Op een aantal ondergeschikte punten is de inwerkingtreding een half jaar later. Dit besluit biedt meer garanties voor toegankelijke onderwijsniewbouw dan het huidige bouwbesluit. In dit besluit is onder meer geregeld dat een veel groter deel van de nieuwe gebouwen toegankelijk moet zijn voor mensen met een handicap. Voor schoolgebouwen moet 100 procent van de verblijfsruimte toegankelijk zijn. Als een school uit meerdere verdiepingen bestaat moet er altijd een lift aanwezig zijn.

De verschillende regelingen en financieringsmogelijkheden die ingezet kunnen worden om een bestaande school toegankelijk te maken geven we in dit hoofdstuk weer. We beginnen met een korte uiteenzetting over de gemeentelijke verordening onderwijshuisvesting. Daarna zullen achtereenvolgens de mogelijkheden in het regulier en het speciaal onderwijs worden belicht.

Gemeentelijke verordening onderwijshuisvesting

In 1997 is de verantwoordelijkheid voor bepaalde aanpassingen bij wet overgeheveld naar gemeenten. Gemeenten kunnen zelf bepalen hoe zij (het aanvragen van) aanpassingen in bestaande onderwijshuisvesting organiseren. Gemeenten zijn echter wel verplicht om een gemeentelijke verordening onderwijshuisvesting op te stellen. Hierin wordt het gemeentelijk beleid, dat moet passen binnen het raamwerk van de wet, vastgelegd. Meestal baseren gemeenten zich op de modelverordening van de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG). De gemeente ontvangt voor aanpassingen geld uit het Gemeentefonds.

Aanpassingen aan schoolgebouwen waar de gemeente verantwoordelijk voor is kunnen zowel via de reguliere procedure van de verordening als via een spoedprocedure bij de gemeente worden aangevraagd. In het eerste geval kan een financiële toetsing plaatsvinden. Wanneer de voorziening binnen een spoedprocedure wordt aangevraagd zal geen financiële toetsing plaatsvinden. De voorziening wordt dan toegekend wanneer deze geen uitstel kan dulden in verband met de voortgang van het onderwijs voor een leerling met een handicap, en het bevoegd gezag niet in staat is geweest om de reguliere procedure te volgen.

Het bevoegd gezag moet aanvragen indienen bij de gemeente.

Regulier onderwijs

Schoolgebouwen in het regulier onderwijs zijn vaak niet, of niet goed toegankelijk voor leerlingen met een handicap. In de praktijk is het vaak erg lastig om aanpassingen aan schoolgebouwen geregeld te krijgen. Scholen kunnen namelijk niet gedwongen worden de school toegankelijk te maken. Wanneer een leerling eenmaal is toegelaten tot de school, of wanneer een leerling van een school gehandicapt raakt, dan moet de school er wel voor zorgen dat de leerling de lessen kan (blijven) bijwonen.

Regulier basisonderwijs

De hier genoemde regelingen voor het basisonderwijs gelden zowel voor gewone als voor speciale scholen voor basisonderwijs.

Aanpassingen buiten de school

Het gemeentebestuur is verantwoordelijk voor aanpassingen aan de buitenkant van het gebouw en de aanleg van een (trap)lift. Voorbeelden van dit soort aanpassingen zijn een verbrede entree, automatische schuifdeuren of een rolstoelhelling.

In een toelichting bij de Algemene Maatregel van Bestuur is opgenomen dat een school minimaal dient te beschikken over een traplift indien het organisatorisch bezien niet mogelijk is om het gehele onderwijsproces te volgen op de begane grond. In de praktijk blijkt dat gemeenten erg strikt zijn in het toepassen van deze voorwaarde. Dit betekent dat een klas met daarin een kind dat geen gebruik kan maken van een trap, altijd op de begane grond les zou moeten krijgen. Veel scholen willen echter om pedagogische of onderwijsinhoudelijke redenen de bovenbouw op de eerste verdieping lesgeven. Het kan voorkomen dat voor gemeenten dit argument geen reden is om een lift te financieren.

Het bevoegd gezag moet de gewenste voorziening aanvragen bij de gemeente. In de plaatselijke verordening is ook de aanvraagprocedure en de beoordeling van aanvragen vastgelegd.

Aanpassingen binnen de school

Voor de aanpassingen in de school, met uitzondering van een lift, is het bevoegd gezag verantwoordelijk. Voorbeelden van aanpassingen binnen de school zijn brede deuren en gangpaden, aangepaste toiletten, het verwijderen van drempels, gidslijnen en kleurmarkeringen, goede lichtinval en heldere verlichting, goede akoestiek of een ringleiding. Er is geen apart budget voor aanpassingen binnen de school. Het geld hiervoor maakt onderdeel uit van het algemene budget voor onderhoud. Het bevoegd gezag beslist over de besteding van het budget.

Als de school aannemelijk kan maken dat de noodzaak voor een aanpassing aanwezig is en zij deze aanpassing niet zelf kan betalen, dan kan de school een bijdrage vragen aan de gemeente op basis van de verordening onderwijshuisvesting. In het basisonderwijs wordt hiervoor, in tegenstelling tot het voortgezet onderwijs, geen drempelbedrag genoemd.

Ouders moeten een gewenste voorziening aanvragen bij het bevoegd gezag.

Geluidsversterking

Voor adviezen over ringleidingen en andere mogelijkheden tot geluidsversterking voor slechthorenden kan men contact opnemen met de Landelijke Technische Commissie van de NVVS, (030) 261 76 16.

Regulier voortgezet onderwijs

Aanpassingen buiten de school

Het toegankelijk maken van het terrein van de school tot aan de voordeur van het gebouw is de verantwoordelijkheid van de gemeente.

Het bevoegd gezag moet de aanpassingen aanvragen bij de gemeente.

Aanpassingen binnen de school

Het bevoegd gezag is verantwoordelijk voor aanpassingen binnen de school. Het geld hiervoor is opgenomen in de 'lumpsumfinanciering' waaruit zowel personeelskosten als allerlei faciliteiten betaald worden. De hoogte van dit budget staat vast. Het bevoegd gezag dient het budget naar eigen inzicht te besteden. Scholen zijn niet verplicht aanpassingen voor kinderen met een handicap uit dit budget te bekostigen.

Als de aanpassingen duurder zijn dan ongeveer 270 euro per leerling, kan het bevoegd gezag aan de gemeente een bijdrage vragen op basis van de verordening onderwijshuisvesting. Ter verduidelijking: bij een school met 1000 leerlingen kan er een vergoeding gegeven worden als de kosten meer dan ongeveer 270.000 euro bedragen. Er zijn echter ook gemeenten die het drempelbedrag naar beneden bijstellen en al eerder een bijdrage geven.

Ouders moeten aanpassingen aanvragen bij het bevoegd gezag.

Speciaal onderwijs

Scholen voor speciaal onderwijs zijn over het algemeen aangepast aan de beperkingen van de leerlingen die deze scholen bezoeken. Voor eventuele extra aanpassingen kan een school voor speciaal onderwijs een beroep doen op de reguliere bekostiging op grond van de Wet op de expertisecentra.

4 HULPMIDDELEN EN VOORZIENINGEN

Voor hulpmiddelen zijn de volgende wetten, regelingen en financieringsmogelijkheden van belang:

- Wet op de (re)integratie arbeidsgehandicapten (Wet rea)
- Wet op de expertisecentra (Wec)
- Ziekenfondswet, regeling Hulpmiddelen 1996/ particuliere polis

Kinderen met een handicap hebben vaak hulpmiddelen of speciale voorzieningen nodig om onderwijs te kunnen volgen. Of, en – zo ja – hoe het hulpmiddel of voorziening vergoed wordt, hangt af van de handicap van het kind en het soort hulpmiddel dat het kind nodig heeft. Ambulante begeleiders uit het speciaal onderwijs zijn vaak goed op de hoogte van mogelijkheden voor het aanvragen van hulpmiddelen en voorzieningen op regionaal niveau. Ook weten zij vaak goed hoe de aanvraagprocedures in hun werk gaan.

Het verkrijgen van computers, rolstoelen én communicatievoorzieningen voor dove en slechthorende kinderen wordt in aparte paragrafen behandeld. De reden hiervoor is dat voor deze hulpmiddelen het onderscheid tussen regulier en speciaal onderwijs niet relevant of lastig te maken is.

Voor hulpmiddelen in school wordt een onderscheid gemaakt tussen aanpassingen aan gebouwen en individuele hulpmiddelen.

Regulier onderwijs

De hier genoemde regelingen gelden zowel voor regulier basis- als voortgezet onderwijs.

Aanpassingen aan gebouwen

Aanpassingen aan gebouwen zijn bijvoorbeeld vloerbedekking, ringleiding of signaleringen in het gebouw. Dit zijn aanpassingen in het schoolgebouw waar het bevoegd gezag verantwoordelijk voor is. Voor meer informatie zie hoofdstuk 3: Toegankelijkheid van het schoolgebouw.

Individuele hulpmiddelen

Individuele hulpmiddelen zijn hulpmiddelen zoals een aankleedtafel of een computer. Bij de individuele hulpmiddelen hangt het af van het soort voorziening waar een aanvraag gedaan kan worden. Sommige hulpmiddelen kunnen bij de Uitvoering Werknemersverzekeringen (UWV) aangevraagd worden en andere bij de zorgverzekeraar.

Hulpmiddelen die een leerling nodig heeft voor het volgen van onderwijs

Hulpmiddelen die specifiek bedoeld zijn voor het volgen van onderwijs, zoals aangepast meubilair op school en speciale leermiddelen – ook wanneer deze bestemd zijn voor het maken van huiswerk – worden vergoed op basis van de Wet rea.

Een veelvoorkomend hulpmiddel is een computer. Daarom worden voor leerlingen met een handicap vaak (draagbare) computers vergoed. Voor meer informatie over vergoeding van computers zie de paragraaf ‘Computers voor het regulier en speciaal onderwijs’.

De hulpmiddelen die een leerling alleen nodig heeft voor het volgen van onderwijs kunnen door de ouders of de leerling aangevraagd worden bij de UWV.

Hulpmiddelen die een leerling op school én thuis nodig heeft

Hulpmiddelen die door een leerling behalve op school ook thuis gebruikt worden, zoals communicatiehulpmiddelen, worden in beginsel vergoed door de zorgverzekeraar, mits aan de verstrekingsvoorwaarden is voldaan. Een uitzondering hierop zijn computers/laptops die kinderen met een handicap in de thuissituatie gebruiken voor het maken van huiswerk in verband met het volgen van regulier of speciaal onderwijs. Hierop bestaat aanspraak op grond van de Wet rea.

Bij ziekenfondsverzekerden is, voor de hulpmiddelen die de leerling op school en thuis nodig heeft, de regeling Hulpmiddelen 1996 van toepassing. Deze is gebaseerd op de Ziekenfondswet. Weliswaar volgen de meeste particuliere zorgverzekeringen de regeling, maar een particulier verzekerde kan er geen rechten aan ontlend. Hij is afhankelijk van de voorwaarden van de particuliere polis.

Voor ziekenfondsverzekerden verdient het aanbeveling om te bekijken of een aanvullende verzekering zinvol is. Er kunnen dan wellicht meer hulpmiddelen voor vergoeding in aanmerking komen.

Meestal zijn kinderen via het ziekenfonds van hun ouders gratis meeverzekerd. Particulier verzekerde ouders betalen een bedrag per maand per kind.

De hulpmiddelen die een kind zowel op school als thuis gebruikt, moeten aangevraagd worden bij de zorgverzekeraar (met uitzondering van de computer). Dit moet gedaan worden door de ouders of door het kind. Overigens is een verwijzing van een arts altijd noodzakelijk.

Hulpmiddelen die een leerling nodig heeft voor het maken van huiswerk

Hulpmiddelen die nodig zijn voor het maken van huiswerk, worden vergoed op basis van de Wet rea.

De hulpmiddelen kunnen door de ouders of de leerling aangevraagd worden bij de UWV.

Enkele voorbeelden van hulpmiddelen uit de regeling Hulpmiddelen 1996 die aangevraagd kunnen worden bij de zorgverzekeraar:

- *loophulpmiddelen zoals krukken, looprekken, rollators, blindentaststokken*
- *prothesen voor handen, armen, benen*
- *orthesen zoals spalken, korsetten beugels*
- *speciale schoenen*
- *inrichtingselementen zoals een antidecubituskussen*
- *ademhalingshulpmiddelen*
- *infuuspompen*
- *incontinentiematerialen*
- *speciale brillen en contactlenzen*
- *hoortoestellen*
- *faxen of teksttelefoons*

Uiteraard zijn er nog veel meer hulpmiddelen die aangevraagd kunnen worden bij de zorgverzekeraar. Voor meer voorbeelden kunt u de regeling Hulpmiddelen 1996 opvragen.

Praktijkervaringen

In de praktijk kan het voorkomen dat er van de bovengenoemde algemene regels wordt afgeweken. Het kan dus de moeite waard zijn om bij een afwijzing van een aanvraag op basis van de ene regeling een vergoeding aan te vragen op basis van een andere regeling.

Speciaal onderwijs

De hier genoemde regelingen gelden zowel voor scholen voor speciaal onderwijs als voor scholen voor voortgezet speciaal onderwijs.

Aanpassingen aan gebouwen

Op scholen voor speciaal onderwijs zijn vaak al veel aanpassingen geregeld. De school betaalt deze aanpassingen uit de reguliere bekostiging op grond van de Wet op de expertisecentra. Voor meer informatie zie hoofdstuk 3: Toegankelijkheid van het schoolgebouw.

Individuele hulpmiddelen

Hulpmiddelen die een leerling alleen nodig heeft voor het volgen van onderwijs

De hulpmiddelen voor een kind met een handicap in het speciaal onderwijs zijn meestal aanwezig. De school betaalt deze aanpassingen uit de reguliere bekostiging op grond van de Wet op de expertisecentra.

Hulpmiddelen die een leerling op school én thuis nodig heeft

Hulpmiddelen die door een kind behalve op school ook thuis gebruikt worden, zoals communicatiehulpmiddelen, worden vergoed door de zorgverzekeraar. Zie verder de paragraaf 'Regulier onderwijs'.

Hulpmiddelen die een leerling thuis nodig heeft voor het maken van huiswerk

Voor hulpmiddelen die kinderen in het speciaal onderwijs thuis nodig hebben om huiswerk te maken, kan een vergoeding verkregen worden op basis van de Wet rea. Voorwaarde is wel dat het kind op school heeft leren omgaan met het desbetreffende hulpmiddel.

Leerlingen met een verstandelijke handicap die naar het speciaal onderwijs gaan, komen overigens niet in aanmerking voor een vergoeding van een computer voor het maken van huiswerk. De school moet de leerling helpen met de hulpmiddelen die de school zelf voorhanden heeft. Voor meer informatie over vergoeding van computers zie de paragraaf 'Computers voor het regulier en speciaal onderwijs'.

Hulpmiddelen die vergoed worden op basis van de Wet rea kunnen door de ouders of de leerling aangevraagd worden bij de UWV.

Er zijn in Nederland blindenbibliotheken die gedrukte teksten voor blinde en ernstig slechthziende gebruikers kunnen omzetten in gesproken vorm (op cassette of cd), in grootletterdruk, in braille, of in elektronische vorm. Voor meer informatie kan contact opgenomen worden met de Federatie van Nederlandse Blindenbibliotheken (FNB), (0486) 48 64 86.

Computers voor het regulier en speciaal onderwijs

In de *Regeling computervoorzieningen in het onderwijs* van het Landelijk Instituut Sociale Verzekeringen (Lisv 1999) is het beleid voor de verschillende doelgroepen opgenomen. Het overzicht is op de volgende pagina weergegeven. Daarbij moet opgemerkt worden dat kinderen in het speciaal onderwijs alleen een computer kunnen krijgen voor het maken van huiswerk, en niet voor gebruik op school. Voor kinderen met andere handicaps dan genoemd zijn, is geen regeling getroffen. De computer biedt volgens het Lisv voor deze kinderen geen oplossing of maakt onderdeel uit van een behandeling of therapie.

Overzicht 3: regeling computervoorzieningen

	Regulier basisonderwijs	Regulier voortgezet onderwijs	Speciaal onderwijs	Voortgezet speciaal onderwijs
Blinde kinderen	Vanaf groep 3: - draagbare computer met brailleleesregel - scanner (mits de noodzaak kan worden aangetoond)	- draagbare computer met brailleleesregel - scanner (mits de noodzaak kan worden aangetoond)	- draagbare computer met brailleleesregel (mits de leerling in staat wordt geacht ermee om te gaan)	- draagbare computer met brailleleesregel
Slechtziende kinderen	Vanaf groep 3: - draagbare computer met tekstvergroting en/of grote monitor - stationaire computer, alleen als huiswerk de komende jaren niet aan de orde is - scanner (mits de noodzaak kan worden aangetoond)	- draagbare computer met tekstvergroting en/of grote monitor - scanner (mits de noodzaak kan worden aangetoond)	Vanaf groep 3: - draagbare computer met tekstvergroting (mits de leerling in staat wordt geacht ermee om te gaan)	- draagbare computer met tekstvergroting
Kinderen met een motorische handicap	Vanaf groep 3: - stationaire of draagbare computer, eventueel met aanpassingen	- draagbare computer, eventueel met aanpassingen	- stationaire of draagbare computer met dezelfde aanpassingen als op school (mits de leerling in staat wordt geacht ermee om te gaan)	- stationaire of draagbare computer met dezelfde aanpassingen als op school
Kinderen met een cognitieve handicap	Vanaf groep 3: - stationaire computer	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.

(Bron: Lisv 1999)

Voorbeeld van een aanvraag van een computer voor een visueel gehandicapt kind

Een kind heeft een computer nodig om onderwijs te kunnen volgen. Visueel gehandicapte kinderen komen in aanmerking voor een computer vanaf groep 3. De computer is voor hen een lees- en schrijfhulp, dus de vervanging van pen en papier. De meeste mensen kiezen voor een laptop.

De aanvraag

De aanvraag moet tijdig ingediend worden, want de aanvraag en levering duren bij elkaar al snel vier maanden. Bij de aanvraag van een computer kan hulp gevraagd worden aan een ambulante begeleider of aan de school. De aanvraag dienen de ouders in bij de UWV. Na de aanvraag volgt binnen 13 weken bericht. Als de beslissing negatief is, kunnen ouders bezwaar aantekenen. Dit moet per omgaande gedaan worden, want als het bezwaar te laat binnenkomt wordt het niet meer behandeld. Als het bezwaar wordt afgewezen, kan beroep aangetekend worden. Een beroepsprocedure kan wel 1 of 2 jaar duren.

Keuze

Ouders kunnen in principe zelf kiezen welk hulpmiddel zij nemen en bij welke leverancier ze de computer bestellen. Er zijn wel enkele basisvoorwaarden waaraan voldaan moet worden:

- *het hulpmiddel moet adequaat zijn;*
- *bij gelijkwaardige alternatieven wordt het goedkoopste artikel vergoed;*
- *de leverancier moet goede service en onderhoud kunnen garanderen.*

Service

De UWV sluit altijd een servicecontract af met de leverancier. Als de spullen niet goed werken en er geen oplossing is, dan moet er binnen 48 uur een vervangend apparaat zijn. Voor brailleleesregels wordt een onderhoudscontract afgesloten. Elk jaar worden alle braillecellen nagekeken en zo nodig vervangen.

Verzekeren

Hulpmiddelen boven ongeveer 225 euro krijgt de aanvrager in bruikleen. Bij diefstal of schade zorgt de UWV voor vervanging mits aangetoond kan worden dat er goed voor de spullen gezorgd is. Voorzieningen onder ongeveer 225 euro worden eigendom van de aanvrager.

Instructie

Als de computer is ontvangen, moet het kind leren werken met de computer. Als een kind naar het speciaal onderwijs gaat, krijgt het daar instructie. In andere gevallen krijgt een kind instructie van de leverancier. Het is belangrijk om goede afspraken te maken met de leverancier over de instructie:

- *sprek leerdoelen af;*
- *spreid de instructie voldoende in de tijd;*
- *laat de instructeur niet langer dan halve dagen per keer komen;*
- *de instructietijd mag niet gebruikt worden voor installatie;*
- *sprek af wie er bij de lessen aanwezig zijn.*

(Bron: website FOVIG)

Rolstoelen voor het regulier en speciaal onderwijs

Een rolstoel die bestemd is voor gebruik in de privé-situatie wordt vergoed op basis van de Wet voorzieningen gehandicapten (WVG).

De WVG is een raamwet. Dit betekent dat elke gemeente als aanvulling op de wet een eigen verordening opstelt. Hierin worden de vorm waarin en de voorwaarden waaronder voorzieningen verstrekt worden verder uitgewerkt. Voor een rolstoel, of dat nu een elektrische, een handbewogen of een kinderrolstoel is, hoeft een aanvrager geen eigen bijdrage te betalen. Een enkele gemeente kent de mogelijkheid van een persoonsgebonden budget voor rolstoelen. Mensen krijgen dan een geldbedrag waarmee ze zelf een rolstoel kunnen aanschaffen.

De aanvraag voor een rolstoel moet door de ouders of het kind ingediend worden bij de gemeente waar het kind woont. Over het algemeen zal het kind vervolgens opgeroepen worden voor een onderzoek door een medisch adviseur. Deze beoordeelt de noodzaak van de voorziening. Op steeds meer plaatsen neemt het Regionaal Indicatie Orgaan (RIO) die adviserende taak over. De gemeente reageert schriftelijk op de aanvraag.

Als een rolstoel niet geschikt is voor gebruik in school dan kan de rolstoel die de leerling al heeft, worden aangepast voor de situatie op school. Die aanpassing wordt dan vergoed op basis van de Wet rea.

Eventueel kan een tweede rolstoel aangevraagd worden, die wél geschikt is voor de schoolsituatie. Deze tweede rolstoel wordt ook vergoed op grond van de Wet rea.

De aanvraag voor een tweede rolstoel of voor aanpassingen moet door de ouders of het kind ingediend worden bij de UWV.

Communicatievoorzieningen voor dove of ernstig slechthorende kinderen

Regulier onderwijs

Als een kind doof of ernstig slechthorend is en naar het regulier onderwijs gaat, is er mogelijk een tolk gebarentaal, schrijftolk of notitiemaker nodig.

- Een tolk gebarentaal is iemand die tolkt van een gesproken taal naar gebarentaal en andersom. In tegenstelling tot wat de naam doet vermoeden tolkt een tolk gebarentaal niet alleen van het gesproken Nederlands naar Nederlandse gebarentaal (NGT), maar ook van het gesproken Nederlands naar Nederlands ondersteund met gebaren (NmG).
- Een schrijftolk (ook wel typetolk of audiotolk genoemd) typt alles in wat er wordt gezegd en de dove persoon kan dit meteen lezen op een scherm. Soms maakt de schrijftolk gebruik van een speciaal toetsenbord met lettergrepen in plaats van losse letters (velotype). Dit verhoogt de typesnelheid.
- Een notitiemaker helpt een dove leerling bij het maken van aantekeningen tijdens het volgen van onderwijs. Dove mensen kunnen niet tegelijkertijd naar een tolk kijken en aantekeningen maken. Het gaat hier om het vertalen van gesproken taal in geschreven tekst.

De genoemde communicatievoorzieningen worden vergoed op basis van de Wet rea. De ouders of het kind kunnen een aanvraag indienen bij de Uitvoering Werknemersverzekeringen (UWV).

Speciaal onderwijs

In het speciaal onderwijs maken de communicatievoorzieningen meestal onderdeel uit van het onderwijsaanbod.

De Wet rea en de leerlinggebonden financiering

In een memorie van toelichting (Tweede Kamer, vergaderjaar 2000-2001, 27 728, nr. 3) is door de staatssecretaris van OCenW aangegeven dat zal worden nagegaan welke financiële effecten leerlinggebonden financiering heeft op de voorzieningen in het kader van de Wet rea. Onderzocht zal worden of rea-voorzieningen deel kunnen uitmaken van de leerlinggebonden financiering.

5 ZORG OP SCHOOL

Sommige kinderen hebben, door de aard van hun handicaps, specifieke zorg op school nodig, zoals lijfgebonden zorg en therapie. Bij lijfgebonden zorg gaat het om verpleging en verzorging zoals hulp bij naar het toilet gaan, eten en drinken en medicatietoediening. Bij therapie gaat het bijvoorbeeld om logopedie, fysiotherapie en ergotherapie.

De verschillende regelingen die ingezet kunnen worden geven we in dit hoofdstuk weer. We beginnen met lijfgebonden zorg. Daarna zullen achtereenvolgens de mogelijkheden op het gebied van therapie en de ondersteuning van chronisch en langdurig zieke kinderen worden belicht.

(On)mogelijk: combineren van onderwijs en zorg

Kinderen die zorg nodig hebben, hebben deze zorg meestal niet alleen na schooltijd nodig, maar ook tijdens de schooldag. Een kind heeft een handicap niet vanaf halfvier, maar heeft een handicap vierentwintig uur per dag. Toch is het organiseren van zorg op scholen niet altijd even eenvoudig. Vaak wordt geredeneerd dat als kinderen onderwijs volgen, ze niet ook nog zorg gefinancierd kunnen krijgen. In de meest extreme situaties kan dit ertoe leiden dat een kind geen onderwijs kan volgen, maar bijvoorbeeld gebruik moet blijven maken van een kinderdagcentrum. Op sommige plekken in Nederland volgen kinderen onderwijs met behulp van een persoonsgebonden budget. Met het PGB wordt zorg ingekocht en extra op school ingezet.

In Nederland is inmiddels sprake van een aantal samenwerkingsprojecten tussen kinderdagcentra en het onderwijs. In deze pilots participeren kinderen met een ontwikkelingsniveau tot ongeveer 2 jaar. Zij hebben ook op school veel zorg nodig. In het samenwerkingsproject kunnen zorg- en onderwijskosten beide op school ingezet worden. Dit is een erkende constructie waar speciale afspraken voor gemaakt zijn tussen de staatssecretaris van VWS en de staatssecretaris van OCenW.

Lijfgebonden zorg

De volgende wetten, regelingen en financieringsmogelijkheden zijn van belang:

- Algemene wet bijzondere ziektekosten (AWBZ)
- PGB-regeling verpleging en verzorging
- PGB-regeling verstandelijk gehandicapten
- PGB-regeling geestelijke gezondheidszorg
- Budget voor lijfgebonden zorg van het ministerie van OCenW

Regulier onderwijs

Als het kind naar het regulier onderwijs gaat, kan het organiseren van lijfgebonden zorg tot problemen leiden. Deze zorg is niet vanzelfsprekend op de school aanwezig. De lijfgebonden zorg kan niet betaald worden met de rugzakmiddelen omdat de rugzakmiddelen alleen bedoeld zijn voor onderwijsgerelateerde zaken. Uit het rugzakje kan dus alleen ondersteuning of begeleiding in het onderwijs bekostigd worden. Er is tot nog toe geen structurele oplossing voorhanden om deze lijfgebonden zorg in het (regulier) onderwijs te organiseren.

In de praktijk zijn er wel een aantal mogelijkheden om de zorg toch te regelen:

- 1 Ouders kunnen een indicatie voor thuiszorg vragen. De thuiszorg kan de noodzakelijke zorg op school bieden. Een van de nadelen van de thuiszorg is dat er momenteel vaak lange wachtlijsten zijn.

- 2 Ouders vragen een persoonsgebonden budget (PGB) aan. Vervolgens kopen ze zorg in en zetten deze extra in op school. Het PGB moet gebruikt worden voor zorghandelingen en niet voor onderwijs.
- 3 Enkele scholen zijn ertoe overgegaan om via de gemeente ID-medewerkers in te zetten voor de lijfgebonden zorg. Het Besluit in- en doorstroombanen (ID-banen) voor langdurig werklozen subsidieert dienstbetrekkingen in de collectieve en non-profitsector. Het besluit is gericht op instroom in het arbeidsproces en doorstroom naar andere functies. Het inzetten van ID-medewerkers gebeurt slechts incidenteel, en zal niet bij alle gemeenten als mogelijkheid herkend worden. Voor verdere inlichtingen over ID-banen kan contact opgenomen worden met de gemeentelijke sociale dienst.

Iedereen die in Nederland woont of hier in dienstverband werkt, is met de AWBZ verzekerd tegen het risico van bijzondere ziektekosten. Het gaat daarbij om geneeskundige risico's die niet via het ziekenfonds of de normale ziektekostenverzekering gedekt zijn. De AWBZ betaalt bijvoorbeeld de kosten van behandeling, verpleging en verzorging en psychiatrische hulp. Cliënten die een beroep doen op AWBZ-gefinancierde zorg kunnen ervoor kiezen om een persoonsgebonden budget aan te vragen. Bij het PGB komt er voor degene die zorg nodig heeft een bedrag beschikbaar (het budget). De hoogte van dat bedrag is afhankelijk van de intensiteit of zwaarte van de zorgvraag. Bij een PGB beheert de cliënt of zijn vertegenwoordiger zelf het budget. Met het budget kan zorg ingekocht worden. Dat kan bij zorgaanbieders, thuiszorginstellingen, particuliere bureaus of bij vrijgevestigde hulpverleners, maar ook bij vrienden, bureaus of familie. De cliënt of zijn vertegenwoordiger is zelf werkgever van de hulpverleners die aan huis komen, met alle rechten en plichten van dien. Het persoonsgebonden budget is geen inkomen. Er hoeft dus geen inkomstenbelasting over betaald te worden. Ook heeft het PGB geen invloed op inkomensgrenzen en eigen betalingen bij andere regelingen, zoals huursubsidie, bijzondere bijstand of de verstrekking van rolstoelen, leefvervoer en woningaanpassingen op basis van de Wet voorzieningen gehandicapten.

Op dit moment bestaan er drie verschillende PGB-regelingen die van belang kunnen zijn:

- 1 PGB-regeling verpleging en verzorging. Deze regeling is bedoeld voor mensen die verpleging, verzorging, alfahulp en huishoudelijke hulp nodig hebben;
- 2 PGB-regeling verstandelijk gehandicapten. Hiermee kan hulp ingekocht worden voor bijvoorbeeld verzorging, begeleiding en behandeling van mensen met een verstandelijke handicap;
- 3 PGB-regeling geestelijke gezondheidszorg. Dit budget is bedoeld voor begeleiding van mensen met psychiatrische problematiek die thuis wonen.

Daarnaast is er in drie zorgkantorregio's een experiment gaande met een persoonsgebonden budget voor mensen met een lichamelijke handicap.

Mensen die AWBZ-gefinancierde zorg nodig hebben, al dan niet in de vorm van een PGB, kunnen zich wenden tot hun zorgverzekeraar. De zorgverzekeraar kan vertellen bij welk zorgkantoor ouders zich moeten voegen. Het zorgkantoor verwijst vervolgens door naar een indicatieorgaan. Overigens kunnen cliënten zich ook direct aanmelden bij een indicatieorgaan. Ook de SPD en ouderverenigingen weten waar ouders terecht kunnen. Een indicatieorgaan bepaalt of en hoeveel zorg er nodig is en adviseert het zorgkantoor. Het zorgkantoor beslist uiteindelijk of de zorg, dan wel het PGB, wordt toegewezen. De SPD kan mensen met een verstandelijke of lichamelijke beperking helpen met hulpvraagverduidelijking en het invullen van de benodigde formulieren.

Speciaal onderwijs

In het speciaal onderwijs zijn er meer mogelijkheden om lijfgebonden zorg te organiseren. Vooral scholen die verbonden zijn aan een zorginstelling hebben relatief makkelijk toegang tot zorg. Sommige scholen, zoals tytylscholen, ontvangen van het ministerie van OCenW geld waarmee extra klassenassistenten ten behoeve van de lijfgebonden zorg aangesteld kunnen worden.

Er zijn echter ook geluiden te horen dat zich in het speciaal onderwijs problemen voordoen. Zeker nu er steeds meer kinderen met een laag ontwikkelingsniveau naar school gaan, is de druk op middelen voor lijfgebonden zorg groot. Dit lijkt nog meer te spelen voor zelfstandige scholen die niet verbonden zijn aan een zorginstelling. Scholen en ouders moeten zelf oplossingen zoeken. De volgende oplossingen doen zich in de praktijk voor:

- ouders vragen een PGB aan en kopen zorg in die ze op school extra in kunnen zetten;
- de gemeente neemt de kosten voor een verpleegkundige op zich;
- mensen met een ID-baan worden ingezet (zie regulier onderwijs).

Therapie

Voor therapie kunnen de volgende financieringsmogelijkheden van belang zijn:

- Budget voor onderwijsondersteunende therapie van het ministerie van OCenW
- Zorgverzekeraar
- PGB-regeling verpleging en verzorging
- PGB-regeling verstandelijk gehandicapten
- PGB-regeling geestelijke gezondheidszorg

Regulier onderwijs

Als een kind met een handicap naar het regulier onderwijs gaat, kan het organiseren van therapie (bijvoorbeeld logo-, ergo- en fysiotherapie) tot problemen leiden. Therapie is niet vanzelfsprekend aanwezig op de school die het kind bezoekt en maakt ook niet vanzelfsprekend onderdeel uit van het onderwijsprogramma. De therapie kan niet betaald worden met de rugzakmiddelen omdat het rugzakje alleen bedoeld is voor onderwijsgerelateerde zaken. Uit de rugzak kan dus alleen ondersteuning of begeleiding in het onderwijs bekostigd worden.

In de praktijk zal meestal de zorgverzekeraar aangesproken worden. Ook zijn er ouders die met een PGB therapie inkopen (voor meer informatie over het persoonsgebonden budget verwijzen we naar de paragraaf over lijfgebonden zorg).

De ouders moeten een aanvraag voor therapie bij de zorgverzekeraar indienen. Een verwijzing van een huisarts of specialist is noodzakelijk. De zorgverzekeraar kan een limiet stellen aan het aantal behandelingen. Voor de precieze regels verwijzen we ouders naar de polisvoorwaarden van hun zorgverzekering.

Speciaal onderwijs

In het speciaal onderwijs kunnen scholen middelen krijgen voor zogenoemde onderwijsondersteunende therapie van het ministerie van OCenW. Deze onderwijsondersteunende therapie kan niet met rugzakmiddelen bekostigd te worden.

De omvang van de middelen voor onderwijsondersteunende therapie is gebaseerd op het aantal kinderen dat onderwijs volgt, en niet op de zorgbehoefte van de kinderen. Zeker nu steeds meer kinderen met een laag ontwikkelingsniveau en een intensieve zorgbehoefte onderwijs volgen, is de druk op deze middelen bij sommige scholen groot.

Om naast de onderwijsondersteunende therapie (aanvullende) therapie op school mogelijk te maken, doen zich in de praktijk verschillende mogelijkheden voor.

- Er zijn scholen die een afspraak hebben met het zorgkantoor. Elk jaar wordt bekeken hoeveel behandeluren gedeclareerd mogen worden. Vervolgens komen therapeuten van een nabijgelegen paramedische psychosociale dienst naar de school om kinderen te behandelen.
- Er zijn ook scholen die ouders vragen om therapie aan te vragen bij hun zorgverzekeraar, waarna de therapeuten op school therapie geven.
- Ten slotte zijn er scholen waarbij de ouders aanvullende therapie na schooltijd zelf moeten organiseren.

In de laatste twee situaties moeten ouders een aanvraag indienen bij de zorgverzekeraar. Een verwijzing van een huisarts of specialist is noodzakelijk. Voor de precieze regels verwijzen we ouders naar de polisvoorwaarden van hun zorgverzekering.

In het speciaal onderwijs maakt therapie zo veel mogelijk onderdeel uit van het onderwijsprogramma. Als scholen verbonden zijn aan een zorginstelling wordt er regelmatig gebruikgemaakt van therapeuten van de zorginstelling.

Chronisch of langdurig zieke kinderen

Voor de ondersteuning aan chronisch of langdurig zieke kinderen kan de volgende wet van belang zijn:

- Wet ondersteuning onderwijs aan zieke leerlingen

Regulier en speciaal onderwijs

Als een kind chronisch of langdurig ziek is, is hij lange tijd aaneengesloten of veelvuldig kortdurend ziek. Hierdoor brengt het kind een groot deel van de schooltijd thuis, in het ziekenhuis of in een revalidatie-instelling door.

De verantwoordelijkheid voor het onderwijs aan deze kinderen ligt bij de school waar het kind ingeschreven staat. De 'thuischool' is verantwoordelijk voor een lesplan en het regelen van onderwijs aan een ziek kind. De school kan hierbij echter wel ondersteuning krijgen:

- Als een kind opgenomen is in een academisch ziekenhuis kunnen de Consulanten Onderwijsondersteuning Zieke Leerlingen van een Educatieve Voorziening ondersteuning bieden. De academische ziekenhuizen hebben hiervoor ongeveer vier consulenten per honderd bedden.
- Als een kind opgenomen is in een niet-academisch ziekenhuis of thuis verblijft, kunnen Consulanten Onderwijsondersteuning Zieke Leerlingen van een Onderwijsbegeleidingsdienst ondersteuning bieden.

Praktijkervaringen

In de praktijk blijkt dat de inzet van de consulenten nog op problemen stuit. De consulenten van de Educatieve Voorziening en de Onderwijsbegeleidingsdienst mogen niet in elkaars werkkterrein treden. Bij overplaatsing van een ziek kind van een academisch ziekenhuis naar een ander soort ziekenhuis of naar huis, moeten consulenten hun ondersteuning of onderwijs overdragen. Ook het feit dat onderwijsbegeleidingsdiensten zelf de keuze kunnen maken of zij leerlingen of leraren van de thuischool begeleiden, kan in de praktijk tot situaties leiden waarin de zieke leerlingen buiten de boot vallen.

Ook zijn thuischolen onvoldoende of niet op de hoogte van hun verantwoordelijkheid ten opzichte van zieke kinderen. Een kind met een gebroken been krijgt wel huiswerk, maar een leerling die vaak langdurig ziek thuis is, wordt vaak vergeten.

(Bron: website CG-Raad; Ziezon)

6 ONDERWIJS EN ARBEID

Voor de ondersteuning bij de overgang van onderwijs naar werk is de volgende wet van belang:

- Wet op de (re)integratie arbeidsgehandicapten (Wet rea)

In de praktijk blijkt dat voor schoolverlaters met een handicap, de overstap naar arbeid niet eenvoudig is. In dit hoofdstuk wordt kort aandacht besteed aan de discussie die hierover gevoerd wordt. Ook wordt aangegeven welke mogelijkheden er zijn voor de ondersteuning bij de overgang van school naar werk.

Ondersteuning bij de overgang van school naar werk

Regulier en speciaal onderwijs

De praktijk leert dat veel schoolverlaters met een handicap onvoldoende zijn voorbereid om de stap naar werk goed te kunnen maken. Binnen het voortgezet speciaal onderwijs wil men hierin verandering brengen door meer aandacht te besteden aan arbeidsoriëntatie en arbeidstoeleiding. Hiervan zijn inmiddels diverse goede voorbeelden. De benodigde inspanningen vragen om extra financiële middelen. De laatste jaren wordt voortdurend gediscussieerd over de vraag waar deze financiële middelen vandaan moeten komen.

Geconstateerd kan worden dat VSO-scholen die op het terrein van arbeidstoeleiding actief zijn, vrijwel zonder uitzondering additionele middelen gebruiken omdat onderwijsgeldten ontoereikend zijn. Vaak gebruiken deze scholen REA-middelen voor (extra) scholing en training, voor (extra) arbeidsonderzoek/ assesment of voor (extra) ondersteuning door een trajectbegeleider. De regie over trajecten blijft bij de school. Deels worden ook andere fondsen benut, bijvoorbeeld de gelden voor het grotestedenbeleid.

Tegen deze achtergrond wordt regelmatig de vraag gesteld of de onderwijsmiddelen niet moeten worden verhoogd. De beantwoording van deze vraag hangt sterk samen met een visie op onderwijs, welke taken de VSO-scholen hebben ten aanzien van arbeidsvoorbereiding, waar anderen het stokje zouden moeten overnemen en de mate waarin VSO-scholen op deze nieuwe taken zijn berekend. De laatste jaren heeft een inhoudelijke afbakening niet plaatsgevonden. De discussie hierover – voor zover gevoerd - is voortdurend belast met de vraag wie wat zou moeten betalen.

In de praktijk is de laatste jaren steeds meer gebruik gemaakt van REA-gelden in de schoolse periode. Recentelijk zijn er signalen dat de overheid hierin verandering wil aanbrengen en dat REA-gelden alleen mogen worden ingezet wanneer de jongere de school daadwerkelijk heeft verlaten en werkzoekend is.

REA-middelen kunnen pas worden ingezet indien jongeren als arbeidsgehandicapt worden aangemerkt (de zogenoemde REA-toets). De vaststelling hiervan is een taak van de Uitvoering Werknemersverzekeringen (UWV). Ouders of de leerling moeten een aanvraag indienen bij de UWV. Veelal kunnen zij hiervoor ondersteuning krijgen van school of een SPD.

Begeleidwerkenorganisaties

Begeleidwerkenorganisaties zijn vooral actief in het dovenonderwijs en in het onderwijs aan kinderen die moeilijk leren én zich problematisch gedragen.

Voor de begeleiding wordt meestal een eigen stichting opgericht die een erkenning heeft als begeleidwerkenorganisatie. De begeleidwerkenorganisaties zijn zowel actief in het schoolse traject als in het traject na school.

(Bron: Bosch 2001)

7 AANPASSINGEN ONDERWIJSPROGRAMMA'S, TOETSEN EN EXAMENS

Voor kinderen met een handicap zijn verschillende aanpassingen in onderwijsprogramma's, toetsen en examens mogelijk. De regelingen die ingezet kunnen worden geven we in dit hoofdstuk weer. We beginnen met vrijstellingen en afwijkingen van onderwijsprogramma's. Daarna zullen de mogelijkheden op het gebied van aanpassingen van toetsen en examens besproken worden.

Vrijstelling en afwijkingen van onderwijsprogramma's

Voor vrijstelling van onderwijsprogramma's zijn de volgende wetten en regelingen van belang:

- Wet op het primair onderwijs (WPO)
- Wet op het voortgezet onderwijs (WVO)
- Wet op de expertisecentra (Wec)
- Inrichtingsbesluit WVO

Regulier onderwijs

Basisonderwijs

In de Wet op het primair onderwijs is in artikel 41 aangegeven dat in het reguliere basisonderwijs het bevoegd gezag van de school op verzoek van de ouders een leerling kan vrijstellen van deelname aan bepaalde onderwijsactiviteiten. Het bevoegd gezag stelt de gronden voor vrijstelling vast en geeft ook aan welke onderwijsactiviteiten hiervoor in de plaats komen. Gedacht kan worden aan vrijstelling van lichamelijke opvoeding voor kinderen met ernstige lichamelijke beperkingen.

De vrijstelling hoeft niet bij de onderwijsinspectie gemeld te worden.

Voortgezet onderwijs

In het voortgezet onderwijs geldt dat leerlingen de eindtermen in elk geval moeten halen. Toch zijn er in het voortgezet onderwijs ook enkele mogelijkheden voor aanpassingen in het onderwijsprogramma.

a Basisvorming

Alle scholen in het voortgezet onderwijs beginnen het eerste jaar met de basisvorming. Tijdens deze basisvorming krijgen de leerlingen een breed samengesteld vakkenaanbod waarbij veel aandacht is voor praktische alledaagse situaties. De duur van de basisvorming verschilt. Het uitgangspunt is dat de basisvorming drie jaar duurt, er zijn ook scholen waar de basisvorming een of twee jaar duurt.

Er zijn verschillende mogelijkheden voor aanpassingen van het onderwijsprogramma in de basisvorming.

- Voor individuele leerlingen bestaat de mogelijkheid om af te wijken van de kerndoelen en de voorschriften over de inrichting van de basisvorming. Hierbij blijft de betreffende leerling het vak wel volgen. Het bevoegd gezag meldt de afwijking bij de onderwijsinspectie.
- Het bevoegd gezag van een school kan na overleg met de ouders een leerling op individuele basis vrijstelling verlenen voor een vak uit de basisvorming. Het bevoegd gezag geeft aan welke onderwijsactiviteiten in de plaats komen van de onderwijsactiviteiten waar vrijstelling voor verleend is. Het bevoegd gezag meldt de

vrijstelling aan de onderwijsinspectie en geeft daarbij ook aan op welke gronden de vrijstelling berust. Een dergelijke vrijstelling voor een vak kan echter niet gegeven worden als in het examenprogramma dat de leerling uiteindelijk wil volgen het betreffende vak als verplicht vak is opgenomen.

- Voor leerlingen in het leerwegondersteunend onderwijs en leerlingen die waarschijnlijk na twee jaar de zogenoemde basisberoepsgerichte leerweg in het vmbo zullen volgen, kunnen scholen groepen vormen die een programma met minder vakken volgen. Daardoor is er meer tijd over voor de overige vakken. Het bevoegd gezag meldt de aanpassing aan de onderwijsinspectie.

b Na de basisvorming

In artikel 26 van het inrichtingsbesluit WVO is weergegeven dat een leerling op een school voor vmbo, havo of vwo vrijgesteld kan worden van het vak lichamelijke opvoeding als de leerling vanwege zijn lichamelijke gesteldheid niet in staat is om dat deelvak te volgen. Het bevoegd gezag heeft hiervoor overleg met de leerling, of met zijn ouders als de leerling minderjarig is. Het bevoegd gezag meldt de vrijstelling aan de inspectie en geeft daarbij ook aan op welke gronden de vrijstelling berust.

Ook is het mogelijk om in bijzondere situaties vrijstelling te krijgen voor een aantal andere deelvakken. Voor meer informatie hierover verwijzen we naar de onderwijsinspectie aangezien de voorwaarden in dezen vrij gedetailleerd zijn.

Speciaal onderwijs

In de Wet op de expertisecentra is in artikel 46 aangegeven dat een leerling vrijgesteld kan worden van bepaalde onderwijsactiviteiten. Een verzoek hiertoe moet ingediend worden door de leerling zelf, of door zijn ouders als de leerling minderjarig dan wel handelingsonbekwaam is. De vrijstelling kan slechts verleend worden op door het bevoegd gezag vastgestelde gronden. Het bevoegd gezag bepaalt daarbij welke onderwijsactiviteiten voor de vrijstelling in de plaats komen. De vrijstelling hoeft niet bij de onderwijsinspectie gemeld te worden.

Aangepaste toetsen en examens

Voor aangepaste examens zijn de volgende regelingen van belang:

- Eindexamenbesluit vwo, havo, mavo, vbo (inclusief wijzigingen i.v.m. het vmbo en het 2e-profielenbesluit)
- Besluit staatsexamens vwo-havo-mavo 1978 (voor examens oude stijl)
- Besluit staatsexamens vwo-havo-mavo 2000. Deze wordt nog aangepast aan het nieuwe vmbo (voor examens nieuwe stijl)

Regulier onderwijs

Basisonderwijs

Een belangrijke toets in het basisonderwijs is de Cito-eindtoets. De toets wordt afgenomen in groep 8 en geeft een indicatie welk type vervolgonderwijs een kind het beste kan gaan volgen. Scholen zijn niet verplicht om de Cito-eindtoets af te nemen. Naast de Cito-eindtoets speelt uiteraard het schooladvies een belangrijke rol bij de keuze voor vervolgonderwijs.

Formeel zijn er geen afspraken over aangepaste afname van de Cito-eindtoets, omdat de toets géén examen is, zoals de centrale examens voor de scholen voor voortgezet onderwijs. In de praktijk kan de school de voorwaarden voor afname van de Cito-eindtoets zelf verzorgen.

Voortgezet onderwijs

Voor het regulier voortgezet onderwijs zijn er voor leerlingen met een handicap mogelijkheden om aparte toetsings- en examenregelingen toe te passen. Dit is vastgelegd in het eindexamenbesluit vwo, havo, mavo, vbo (inclusief wijzigingen i.v.m. het vmbo en het 2e-profielenbesluit). Het gaat daarbij om de manier van examineren. Hierbij kan gedacht worden aan:

- het aanbieden van de opgaven in grootletterschrift of braille;
- auditieve presentatie van de opgaven;
- verlenging van de duur van het examen in verband met een laag schrijf- of leestempo;
- hulp bij het lezen, schrijven of tekenen;
- gebruik van een schrijfmachine/computer;
- mondelinge in plaats van schriftelijke examinering (voor bijvoorbeeld slechtziende of blinde leerlingen);
- schriftelijke in plaats van mondelinge examinering (voor bijvoorbeeld slechthorende of dove leerlingen);
- examinering op een andere plaats.

De directeur/schoolleiding bepaalt op welke aangepaste manier het examen zal worden afgenomen, en meldt dat bij de inspecteur van onderwijs. De inspectie kan binnen vier weken na de melding met aanvullende voorschriften komen. In een aantal gevallen zal een deskundigenverklaring (bijvoorbeeld een dyslexieverklaring) nodig zijn om de aanpassingen goedgekeurd te krijgen.

Het is voor de examens oude stijl mogelijk om het eindexamen te spreiden over twee jaar, waarbij er dan toch sprake is van een 'ongedeeld examen'. Dit betekent dat leerlingen onvoldoendes in het ene jaar kunnen compenseren met betere cijfers uit het andere jaar. Hiervoor moet de schoolleiding een verzoek indienen bij de inspecteur van onderwijs. Deze regeling geldt dus niet voor de examens nieuwe stijl.

Speciaal onderwijs

Voortgezet onderwijs

Voor het speciaal onderwijs is geen specifieke examenregeling van toepassing. Afhankelijk van de situatie kan het eindexamenbesluit vwo- havo-mavo-vbo of het besluit staatsexamens vwo-havo-mavo 1978 of het besluit staatsexamens vwo-havo- mavo 2000 een rol spelen.

Voor leerlingen die dat aankunnen, bestaat wel de mogelijkheid opgeleid te worden voor een vwo-, havo-, vmbo- diploma binnen de school voor speciaal onderwijs en vervolgens examen te doen op een reguliere school. In dat geval valt de leerling onder het eindexamenbesluit vwo-havo-mavo-vbo (zie regulier voortgezet onderwijs). Er zijn ook scholen voor speciaal onderwijs die gefuseerd zijn met een reguliere school voor voortgezet onderwijs. In die situatie kunnen de leerlingen gewoon op de eigen school het examen afleggen.

Sommige scholen voor speciaal onderwijs laten hun leerlingen staatsexamens doen. In die situaties is het besluit staatsexamens vwo-havo-mavo 1978 of het besluit staatsexamens vwo-havo- mavo 2000 van toepassing. De wettelijke uitvoeringsverantwoordelijke hiervan is de staatsexamencommissie vwo-havo-mavo.

In het besluit staat dat de algemeen voorzitter van de staatsexamencommissie vwo-havo-mavo kan toestaan dat een leerling met een handicap het staatsexamen geheel of gedeeltelijk aflegt

op een wijze die is aangepast aan de mogelijkheden van die kandidaat. De voorzitter bepaalt de wijze waarop het examen zal worden afgelegd. Tenzij er sprake is van een objectief waarneembare lichamelijke handicap, is er een deskundigenverklaring nodig, bijvoorbeeld van een psycholoog/ orthopedagoog.

De aanpassing voor het centraal examen kan bijvoorbeeld bestaan uit een verlenging van de tijd die is vastgesteld voor het examen, waarbij de voorzitter de duur van de verlenging vaststelt. Andere aanpassingen kunnen alleen gedaan worden als er in de deskundigenverklaring een voorstel wordt gedaan of als de aanpassing aansluit bij de begeleidingsadviezen, vermeld in de deskundigenverklaring. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om aanpassingen van de examenopgaven in grootschrift, braille, cassette of diskette.

De totstandkoming van centraal schriftelijke examens in het vmbo

Voor kinderen met een handicap zijn verschillende uitvoeringen van het centraal schriftelijke examen beschikbaar. Zo kunnen blinde leerlingen in bijvoorbeeld het vmbo tekstgedeelten in braille, op diskette of op cassette krijgen. Bij de totstandkoming van de aanpassingen wordt geadviseerd door vakleerkrachten/experts van de instellingen voor blinde en slechthziende mensen. De aanpassingen mogen echter niet al te ingrijpend zijn omdat dat consequenties heeft voor de correctiemodellen en de normering.

Het onderwijs, en daarmee ook het examen wordt echter steeds meer gevisualiseerd. Het is volgens de stichting leerplan ontwikkeling en het landelijk platform onderwijs aan visueel gehandicapten dan ook noodzakelijk dat in de toekomst aanpassingen ingrijpender zijn dan in het verleden.

(Bron: SLO/LPOVG 2001)

8 LESGELD EN TEGEMOETKOMING ONDERWIJSBIJDRAGE EN SCHOOLKOSTEN

In dit hoofdstuk besteden we als eerste aandacht aan lesgeld. Vervolgens gaan we in op de tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten.

Lesgeld

Regulier onderwijs én speciaal onderwijs voor scholieren tot 19 jaar

Als een kind op 31 juli voorafgaand aan een schooljaar 16 jaar of ouder is, is de onderwijskaart nodig om het kind op een school in te schrijven. Met de onderwijskaart kan een kind zich inschrijven bij scholen voor:

- regulier voortgezet onderwijs
- voortgezet speciaal onderwijs
- beroepsonderwijs

De onderwijskaart wordt normaliter automatisch toegezonden. Als er geen onderwijskaart is ontvangen of de voorgedrukte persoonlijke gegevens onjuist zijn, kan er voor de inschrijving gebruikgemaakt worden van een blanco onderwijskaart. Deze is verkrijgbaar bij de administratie van de school.

Door ondertekening van de onderwijskaart verklaren de ouders of de leerling zelf, als deze ouder is dan 18 jaar, dat zij het les- of cursusgeld aan het begin van het schooljaar zullen betalen. Bij verandering van school tijdens het schooljaar hoeft niet opnieuw lesgeld betaald te worden. De onderwijskaart moet op school ingeleverd worden

Speciaal onderwijs voor scholieren van 19 jaar en ouder

Kinderen die een school voor voortgezet speciaal onderwijs bezoeken en voor 1 augustus van het schooljaar 19 jaar of ouder zijn, hoeven geen lesgeld te betalen. De bekostiging vindt namelijk op een andere wijze plaats. Ze moeten wel een onderwijskaart invullen, vervolgens volgt automatisch vrijstelling.

Tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten

Voor het aanvragen van een tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten is de Wet onderwijsbijdrage en schoolkosten (WTOS) van belang.

Regulier onderwijs

Leerlingen tot 18 jaar

Op grond van de WTOS kunnen ouders van leerlingen tot 18 jaar onder bepaalde voorwaarden in aanmerking komen voor een tegemoetkoming in de onderwijsbijdrage en schoolkosten.

De hoogte van de toekenning is afhankelijk van een aantal voorwaarden, zoals het inkomen van de ouders, het aantal kinderen in het gezin en het soort onderwijs dat een leerling volgt.

Ouders van leerlingen die een gewone school voor voortgezet onderwijs bezoeken kunnen aanspraak maken op een tegemoetkoming in de onderwijsbijdrage en schoolkosten. Ook ouders van kinderen die leerwegondersteunend onderwijs (LWOO) volgen, praktijkonderwijs (PRO) volgen of naar een orthopedagogisch didactisch centrum (OPDC) gaan, kunnen aanspraak maken op een tegemoetkoming.

De tegemoetkoming bestaat uit:

- een bijdrage in les- of cursusgeld;
- een vergoeding voor overige schoolkosten.

Leerlingen van 18 jaar en ouder

Scholieren in het gewone voortgezet onderwijs, het LWOO, het PRO of een OPDC kunnen als ze 18 jaar en ouder zijn voor een tegemoetkoming 'WTOS scholieren' in aanmerking komen. Deze tegemoetkoming bestaat uit twee delen:

- een basistoelage;
- een aanvullende toelage.

Deze bestaat uit een:

- a tegemoetkoming in het les- of cursusgeld en
- b een tegemoetkoming in de overige schoolkosten.

De basistoelage kan een leerling altijd krijgen. De hoogte van de aanvullende toelage is afhankelijk van een aantal factoren, zoals het inkomen van de ouders, het aantal kinderen in het gezin en het soort onderwijs dat een leerling volgt.

Speciaal onderwijs

Leerlingen tot 18 jaar

Als een kind voortgezet speciaal onderwijs volgt, komen de ouders niet in aanmerking voor een tegemoetkoming in de schoolkosten. Ze komen wel in aanmerking voor een tegemoetkoming in les- of cursusgeld.

Leerlingen van 18 jaar en ouder

Als een scholier voortgezet speciaal onderwijs volgt, heeft hij recht op de basistoelage en een tegemoetkoming in les- en cursusgeld. Hij komt niet in aanmerking voor tegemoetkoming in de schoolkosten.

Aan de tegemoetkoming zijn allerlei voorwaarden verbonden die onder andere te maken hebben met de leeftijd van het kind, nationaliteit, inkomen van de ouders en meetellende andere kinderen. Voor de precieze voorwaarden verwijzen we naar de informatielijn van de Informatie Beheer Groep ((050) 599 77 55) of naar de regiokantoren van de Informatie Beheer Groep.

Aanvraagformulieren zijn verkrijgbaar via de scholen, de regiokantoren van de Informatie Beheer Groep (IBG), en via www.ib-groep.nl.

9 FINANCIËLE REGELINGEN

Er zijn tal van financiële regelingen waar ouders van kinderen met een handicap gebruik van kunnen maken. Ouders van kinderen met een handicap maken immers vaak extra kosten voor hun kind. De in dit hoofdstuk genoemde regelingen zijn niet direct gerelateerd aan het onderwijs, maar kunnen wellicht indirect een bijdrage leveren aan onderwijsdeelname.

Kinderbijslag

Kinderbijslag is een tegemoetkoming in de kosten die ouders maken voor kinderen in de leeftijd van 0 tot 18 jaar. De kinderbijslag wordt geregeld in de Algemene kinderbijslagwet (AWK).

Kinderbijslag wordt aangevraagd nadat het eerste kind is geboren of als ouders in Nederland komen wonen en al kinderen hebben. Om kinderbijslag te krijgen moeten ouders hun kinderen (of stief- of pleegkinderen) zelf onderhouden of verzorgen. De hoogte van de kinderbijslag staat vast. Afhankelijk van de persoonlijke omstandigheden kan enkelvoudige of dubbele kinderbijslag verkregen worden.

Als een kind door ziekte of handicap niet thuis maar in een instelling of tehuis woont, kunnen ouders dubbele kinderbijslag krijgen. De ouders moeten het kind dan wel grotendeels zelf onderhouden. Dit wil zeggen dat zij per kwartaal minstens ongeveer 989 euro uitgeven. Onder onderhoudskosten worden bijvoorbeeld kosten verstaan voor kleding en extra kleding en/of bewassing, voeding, thuisverblijf in weekend en vakantie, zakgeld, speelgoed, verjaardagen enzovoort.

De Sociale Verzekeringsbank (SVB) verzorgt de uitvoering van de Algemene kinderbijslagwet en betaalt de kinderbijslag uit. Ouders doen bij de geboorte van hun kind aangifte bij de gemeente. De gemeente geeft de gegevens door aan de SVB. Op basis van deze gegevens maakt de SVB een aanvraagformulier en stuurt dat naar de ouders toe. Dubbele kinderbijslag kan met een mutatieformulier van de kinderbijslag aangevraagd worden bij de SVB. De SVB kan bij de instelling waar het kind verblijft informatie vragen over de bezoeken van de ouders aan het kind en het verblijf van het kind thuis. Het is daarom handig als de instelling een kopie krijgt van de opgave aan de SVB.

TOG

Ouders die een blijvend gehandicapt kind bij hen thuis verzorgen, kunnen een financiële tegemoetkoming vragen in het kader van de 'Regeling tegemoetkoming onderhoudskosten thuiswonende gehandicapte kinderen' (TOG). Deze tegemoetkoming is bestemd voor ouders en verzorgers van kinderen tussen de 3 en de 18 jaar. De tegemoetkoming bedraagt vanaf 1 januari 2002 190,54 euro per kwartaal.

Om in aanmerking te komen voor de TOG geldt dat een kind blijvend of voorlopig blijvend gehandicapt moet zijn waardoor er een indicatie zou kunnen worden afgegeven voor opname in een AWBZ-instelling. Daarnaast geldt:

- de ziekte of stoornis is van lichamelijke, verstandelijke of geestelijke aard. Hieronder vallen ook beperkingen van zintuiglijke aard;
- de ziekte of stoornis leidt tot beperkingen;
- deze beperkingen hebben tot gevolg dat het kind aanzienlijk meer afhankelijk is van verzorging, begeleiding en toezicht dan een gezond kind van dezelfde leeftijd.

Een belangrijke wijziging in de TOG is dat sinds 1 januari 2000 de mate van hulpbehoevendheid van het kind bepalend is voor de toekenning. Daarvoor was dat de aard van de handicap.

De financiële bijdrage op grond van de TOG wordt niet gezien als inkomen. Het geld dat ouders krijgen heeft dus géén invloed op de hoogte van andere inkomsten of uitgaven zoals de belastingaanslag, de hoogte van de bijstand, de eigen bijdrage voor WVG-voorzieningen, de hoogte van de kinderbijslag en het persoonsgebonden budget (PGB).

De tegemoetkoming kan aangevraagd worden bij de afdeling TOG van de Sociale Verzekeringsbank in Roermond. Men ontvangt dan een aanvraagset. De beoordeling van de mate van hulpbehoevendheid gebeurt door Argonaut, een onderdeel van de Achmea-groep. Deze medische beoordeling gebeurt zo veel mogelijk op basis van schriftelijk aangeleverde gegevens. Argonaut brengt advies uit aan de Sociale Verzekeringsbank, die uiteindelijk over de aanvraag beslist.

De tegemoetkoming kan met een terugwerkende kracht van vier kwartalen worden toegekend.

Wajong

Gehandicapte jongeren kunnen een uitkering op basis van de Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten (Wajong) aanvragen, ook als zij het voortgezet onderwijs bezoeken. De Wajong voorziet in een uitkering op minimumniveau. Een jongere wordt als jonggehandicapte beschouwd als hij:

- op de dag dat hij 17 jaar wordt arbeidsongeschikt is;
- pas nadat hij 17 jaar is geworden arbeidsongeschikt raakt, maar in het jaar daarvoor wel ten minste zes maanden als studerend is aangemerkt. Een kind is studerend als hij: a) studiefinanciering of een financiering op grond van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW), een prestatiebeursfonds of afstudeerfonds ontvangt, of b) in verband met studie kinderbijslag ontvangt, of in verband met onderwijs lessen of stage volgt voor gemiddeld 213 klokuren per kwartaal en de leeftijd van 30 jaar nog niet heeft bereikt.

Een jonggehandicapte heeft recht op toekenning van een WAJONG- uitkering indien hij of zij na een wachttijd van 52 weken nog steeds arbeidsongeschikt is. De arbeidsongeschiktheid moet tenminste 25% bedragen.

Voor scholieren van 18 jaar en ouder geldt dat de Wajong onafhankelijk is van de tegemoetkoming studiekosten. Een kind met een Wajong-uitkering heeft dus óók recht op een tegemoetkoming in de studiekosten. De Wajong-uitkering wordt door de Informatie Beheer Groep (IBG) echter wel beschouwd als inkomen. Wanneer de inkomensgrens van ongeveer 9.110,00 euro wordt overschreden, heeft het kind geen recht meer op studiefinanciering. Als het kind die grens dreigt te overschrijden is het verstandig de financiering voor de rest van het jaar stop te zetten.

Bij de Uitvoering Werknemersverzekeringen (UWV) kan een aanvraagformulier opgehaald worden. De aanmelding moet uiterlijk dertien weken na de 17e verjaardag ingediend worden. Voor de Wajong geldt namelijk een wachttijd van één jaar. De uitkering begint dan op het

moment dat het kind 18 jaar wordt. De uitkering wordt toegekend voor een periode van vijf jaar en kan daarna aansluitend opnieuw worden toegekend.

Aftrekposten inkomstenbelasting

Voor de aftrekposten is de Wet inkomstenbelasting van belang.

In verband met ziekte en handicap zijn er een aantal aftrekposten bij de aangifte inkomstenbelasting. Daarbij gaat het vooral om:

- buitengewone uitgaven wegens ziekte en handicap;
- uitgaven voor levensonderhoud van kinderen;
- weekenduitgaven voor gehandicapte kinderen.

De verschillende aftrekposten worden hier achtereenvolgens besproken. Bij twijfel of bepaalde kosten mogen worden afgetrokken, kan dat nagevraagd worden bij het Belastingkantoor.

Buitengewone uitgaven wegens ziekte en handicap

De buitengewone uitgaven werden vroeger ‘buitengewone lasten’ genoemd. Buitengewone uitgaven zijn uitgaven wegens ziekte, invaliditeit of bevalling, overlijden, arbeidsongeschiktheid of chronische ziekte, ouderdom en adoptie.

De extra kosten die ouders maken in verband met de handicap van hun kind kunnen soms als buitengewone uitgaven worden afgetrokken van de inkomstenbelasting.

De regeling is geïndividualiseerd van opzet. Iedere belastingplichtig moet afzonderlijk bepalen wat zijn buitengewone uitgaven zijn. Over het algemeen geldt dat kosten die vergoed worden niet voor aftrek in aanmerking komen. Hetzelfde geldt voor kosten waarvoor belastingvrije uitkeringen bestaan (uit de AWBZ, ABW of in de loonsfeer). Ook kosten die vergoed kunnen worden maar waarvoor verzuimd is een vergoeding of verstrekking aan te vragen, komen niet in aanmerking, tenzij vanwege gewetensbezwaren van een vergoeding of verstrekking is afgezien. Verder moeten de kosten boven een bepaald bedrag uitkomen, het zogenoemde drempelbedrag. Alleen dat deel dat boven het drempelbedrag uitkomt kan worden afgetrokken.

De bewijslast voor de buitengewone uitgaven ligt bij de ouders. Zij moeten met behulp van facturen en dergelijke de uitgaven kunnen aantonen.

Uitgaven voor levensonderhoud van kinderen

Voor (gehandicapte) kinderen tot 30 jaar zijn drie soorten aftrek mogelijk:

- 1 aftrek is mogelijk voor een thuiswonend kind dat ‘in belangrijke mate’ wordt onderhouden door de ouders;
- 2 aftrek is mogelijk voor een thuiswonend kind dat grotendeels wordt onderhouden door de ouders;
- 3 aftrek is mogelijk als een kind van 18 t/m 29 jaar elders verblijft (niet tot het huishouden van de ouder(s) behoort), maar waarvoor ouders toch ongeveer 920 euro per kwartaal bijdragen in de kosten voor levensonderhoud van het kind.

In alledrie gevallen geldt als voorwaarde dat ouders geen recht hebben op kinderbijslag voor hun kind en dat het kind zelf geen studiefinanciering (basisbeurs) ontvangt. Als het kind als studiefinanciering uitsluitend een rentedragende lening heeft dan is de aftrek voor de kosten van het levensonderhoud wel mogelijk.

Weekenduitgaven voor gehandicapte kinderen

Hierbij gaat het om extra uitgaven die een belastingplichtige moet doen om zijn ernstig gehandicapte kind van 30 jaar en ouder, dat doorgaans in een instelling verblijft, ook af en toe thuis te verzorgen.

(Wasch, 2001)

De Federatie van Ouderverenigingen (FvO) en de Chronisch zieken en Gehandicapten Raad Nederland (CG-Raad) geven een brochure uit over belastingaangifte en handicap of ziekte. Hierin wordt uitgebreid weergegeven welke aftrekposten opgevoerd kunnen worden. Deze brochure is te bestellen bij de bestellijn van de CG-Raad, (030) 291 66 50 en bij de FvO, (030) 236 37 67.

Bijzondere bijstand

Wanneer ouders door de handicap of ziekte van hun schoolgaande kind hoge kosten hebben die zij niet zelf kunnen betalen, kunnen ze een beroep doen op de bijzondere bijstand op basis van de Algemene bijstandswet (Abw). Deze bijzondere kosten mogen dan niet al via andere regelingen vergoed worden.

Om in aanmerking te komen voor bijzondere bijstand hoeven ouders geen algemene bijstandsuitkering te ontvangen. Iedereen die voor extra geld geen beroep kan doen op een andere wet of subsidieregeling kan bijzondere bijstand aanvragen.

Bijzondere bijstand kan worden aangevraagd bij de gemeente. De gemeenten bepalen zelf welke kosten precies voor bijzondere bijstand in aanmerking komen en hoe hoog de toeslagen zijn. Informatie over de exacte vergoedingen kunnen bij de gemeente worden opgevraagd. Gemeenten kunnen ook bepalen dat men een (vaak gering) bedrag zelf moet betalen (drempelbedrag).

Ouders die een aanvraag doen, kunnen aan een vermogenstoets worden onderworpen.

10 FONDSSEN

Ouders van kinderen met een handicap kunnen op verschillende regelingen en financieringsmogelijkheden een beroep doen. De meeste hulpmiddelen, voorzieningen en financiële tegemoetkomingen worden volgens wettelijke regelingen verstrekt door officiële instanties. Ouders en kinderen hebben, mits ze aan de criteria voldoen, recht op de regelingen en financieringsmogelijkheden. De betreffende regelingen zijn in deze publicatie besproken. Daar waar zich lacunes voordoen kan soms een beroep gedaan worden op fondsen die gericht zijn op kinderen met een handicap. Aan fondsen kunnen geen rechten ontleend worden.

Enkele bekende fondsen zijn:

- Johanna Kinderfonds
- Stichting Kinderpostzegels Nederland
- Nederlandse stichting voor het gehandicapte kind (NSGK)
- VSB-fonds
- AVO-fonds

Daarnaast zijn er ook nog handicapspecifieke, regionale en gemeentelijke fondsen waar een beroep op gedaan kan worden. Ouderverenigingen en handicapspecifieke organisaties kunnen hier vaak meer informatie over geven.

Fondsenboek

In het fondsenboek zijn ongeveer 600 fondsen opgenomen. Het fondsenboek kan gebruikt worden als een hulpmiddel bij het verkrijgen van subsidies van particuliere fondsen voor allerlei verschillende levenssituaties. Het boek wordt uitgegeven door de Vereniging van Fondsen in Nederland (FIN), in samenwerking met de Walburg Pers.

Het fondsenboek is ook op cd-rom verkrijgbaar.

U kunt het fondsenboek of de cd-rom bestellen bij de Vereniging van Fondsen in Nederland (FIN), (070) 326 27 53.

11 STROOMDIAGRAMMEN VERSCHILLENDE REGELINGEN

Thema	Soort onderwijs	Bijzonderheden	Van toepassing zijnde regelgeving	Verantwoordelijke instantie	Aan te vragen door	
VERVOER						
VERVOER	Regulier en speciaal onderwijs	Basis- en voortgezet onderwijs (waaronder LWOO en PRO)	Regeling leerlingenvervoer	Gemeente	Ouders/leerling	
TOEGANKELIJKHEID						
TOEGANKELIJKHEID	Regulier onderwijs	Basis-onderwijs	Buiten de school	Verordening onderwijshuisvesting	Gemeente	Bevoegd gezag
			Binnen de school	Algemeen budget onderhoud	Bevoegd gezag	Ouders
	Voortgezet onderwijs		Buiten de school	Verordening onderwijshuisvesting	Gemeente	Bevoegd gezag
			Binnen de school	Lumpsum-financiering	Bevoegd gezag	Ouders/leerling
	Speciaal onderwijs	Basis- en voortgezet onderwijs	Binnen en buiten de school	Reguliere bekostiging op grond van de Wec	OCenW	School-Bestuur

Thema	Soort onderwijs		Bijzonderheden	Van toepassing zijnde regelgeving	Verantwoordelijke instantie	Aan te vragen door	
HULPMIDDELEN							
	Regulier onderwijs	Basis- en voortgezet onderwijs	Aanpassen aan gebouw: Zie toegankelijkheid	Nodig voor onderwijs	Wet rea	UWV	Ouders/leerling
HULP MIDDELEN			Individueel hulpmiddel	Nodig voor huiswerk	Wet rea	UWV	Ouders/leerling
				Nodig voor onderwijs en thuis	Regeling hulpmiddelen ziekenfondswet/ particuliere polis WVG (rolstoelen)	Zorgverzekeraar Gemeente	Ouders/leerling Ouders/leerling
			Aanpassen aan gebouw: Zie toegankelijkheid				
	Speciaal onderwijs	Basis- en voortgezet onderwijs		Nodig voor onderwijs	Reguliere bekostiging op grond van de Wec	OCenW	School-Bestuur
			Individueel hulpmiddel	Nodig voor huiswerk	Wet rea	UWV	Ouders/leerling
				Nodig voor thuis en school	Regeling hulpmiddelen ziekenfondswet/ particuliere polis WVG (rolstoelen)	Zorgverzekeraar Gemeente	Ouders/leerling Ouders/leerling
THERAPIE							
	Regulier onderwijs	Basis- en voortgezet onderwijs		Geen specifieke regeling			
THERAPIE	Speciaal onderwijs	Basis- en voortgezet onderwijs		Budget voor onderwijs ondersteunende therapie	OCenW	School bestuur	

Thema	Soort onderwijs	Bijzonderheden	Van toepassing zijnde regelgeving	Verantwoordelijke instantie	Aan te vragen door
LIJFGEBONDEN ZORG					
	Regulier onderwijs	Basis- en voortgezet onderwijs		Geen specifieke regeling	
LIJFGEBONDEN ZORG					
	Speciaal onderwijs	Basis- en voortgezet onderwijs		Budget voor extra formatie	OCenW Schoolbestuur
ONDERSTEUNING AAN CHRONISCH OF LANGDURIG ZIEKE KINDEREN					
ONDERSTEUNING AAN CHRONISCH OF LANGDURIG ZIEKE KINDEREN	Regulier en speciaal onderwijs	Basis- en voortgezet onderwijs		Wet ondersteuning onderwijs aan zieke kinderen	Thuischool Ouders/leerling
ONDERSTEUNING BIJ DE OVERGANG VAN SCHOOL NAAR WERK					
		Basis-onderwijs : n.v.t.			
ONDERSTEUNING BIJ DE OVERGANG VAN SCHOOL NAAR WERK	Regulier en speciaal onderwijs				
		Voortgezet onderwijs		Wet rea	UWV Ouders/leerling
AANGEPASTE EXAMENS					
		Basis-onderwijs : n.v.t.			
	Regulier onderwijs				
AANGEPASTE EXAMENS		Voortgezet Onderwijs		Examenbesluit vwo, havo, mavo, vbo	Onderwijsinspectie Directeur/schoolleiding
		Basis-onderwijs : n.v.t.			
	Speciaal onderwijs				
		Voortgezet onderwijs		Geen specifieke regeling	

Thema	Soort onderwijs	Bijzonderheden	Van toepassing zijnde regelgeving	Verantwoordelijke instantie	Aan te vragen door	
AANGEPASTE ONDERWIJSPROGRAMMA'S						
		Basis-onderwijs	WPO	Schoolbestuur	Ouders	
AANGEPASTE ONDERWIJS PROGRAMMA'S	Regulier onderwijs		Basis-vorming	WVO	Onderwijsinspectie	School-Bestuur
		Voortgezet onderwijs				
			Na de basis-vorming	Inrichtingsbesluit	Onderwijsinspectie	School-Bestuur
	Speciaal onderwijs	Basis- en voortgezet onderwijs	Wec	Schoolbestuur	Ouders/leerling	
TEGEMOETKOMING STUDIEKOSTEN						
		Basisonderwijs : n.v.t.				
	Regulier onderwijs					
TEGEMOETKOMING ONDERWIJS BIJDRAGE EN SCHOOLKOSTEN		Voortgezet onderwijs		Wet onderwijsbijdrage en schoolkosten	Informatie Beheer Groep	Ouders/leerling
		Basisonderwijs : n.v.t.				
	Speciaal onderwijs					
		Voortgezet onderwijs		Wet onderwijsbijdrage en schoolkosten	Informatie Beheer Groep	Ouders/leerling
DUBBELE KINDERBIJSLAG						
DUBBELE KINDERBIJSLAG	Regulier en speciaal onderwijs	Basis- en voortgezet (tot 18 jaar) onderwijs		Algemene kinderbijslagwet	Sociale Verzekeringsbank	Ouders

Thema	Soort onderwijs	Bijzonderheden	Van toepassing zijnde regelgeving	Verantwoordelijke instantie	Aan te vragen door
TOG					
TOG	Regulier en speciaal onderwijs	Basis- en voortgezet (3-18 jaar) onderwijs	Regeling tegemoetkoming onderhoudskosten thuiswonende gehandicapte kinderen	Sociale Verzekeringsbank	Ouders
WAJONG					
		Basisonderwijs : n.v.t.			
Wajong	Regulier en speciaal onderwijs				
		Voortgezet onderwijs (vanaf 18 jaar, aanvragen dertien weken na 17 ^e verjaardag)	Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten	UWV	Ouders/leerling
AFTREKPOSTEN INKOMSTENBELASTING					
AFTREKPOSTEN INKOMSTENBELASTING	Regulier en speciaal onderwijs	Basis- en voortgezet onderwijs	Wet inkomstenbelasting	Belastingdienst	Ouders
BIJZONDERE BIJSTAND					
BIJZONDERE BIJSTAND	Regulier en speciaal onderwijs	Basis- en voortgezet onderwijs	Algemene bijstandswet	Gemeente	Ouders

BRONNEN

Bosch, L.

Arbeidsmarkttoeleiding binnen het vso-onderwijs. Resultaten van een inventarisatie onder scholen. Zoetermeer: Wegbereiders lgf, 2001

CVZ

Zelf zorg inkopen met een persoonsgebonden budget (PGB). Amstelveen, 2001

Encyclopedie. Informatie over gezondheid, ziekten en handicaps. Utrecht: NIZW, 2001.

FvO

Vlug en veilig naar school. Een handreiking voor ouders voor het leerlingenvervoer naar basisscholen en scholen voor (voortgezet) speciaal onderwijs. Almere, 1997

Huisman, C.

De grote almanak voor informatie en advies. Utrecht: NIZW, 2002

Lensen, A.

Onderwijs voor kinderen met een laag ontwikkelingsniveau. *Raakpunt* 207, p. 12-14, augustus 2001

Lisv

Regeling computervoorzieningen in het onderwijs, Staatscourant nr. 137, 21 juli 1999.

Ministerie van OCenW

Voortgezet onderwijs. Gids voor ouders, verzorgers en leerlingen 2001-2002. Zoetermeer: Ministerie van OCen W, 2001

Otten, T.

Project doorstroom van dagbesteding naar betaald werk. Verslag van de eerste verkenning. Utrecht: NIZW, 2000

Rijswijk, C.M. en A. Sikkema

De drie voordeuren van het speciaal onderwijs. *Tijdschrift voor orthopedagogiek*, 40 (2001), p. 321-334, 2001

SLO/LPOVG

Zwart-wit-boek over brailleleerlingen en examenprogramma's VMBO. Enschede: SLO, 2001

Talstra-Schulp, E.

De kleine gids voor de Nederlandse sociale zekerheid, 2001-2. Deventer: Kluwer, 2001

Wasch, E.

Belastingaangifte 2001 in verband met handicap of ziekte. Utrecht: FvO/ CG- Raad, 2001.

Geraadpleegde websites

www.akira.zoek.nl	www.nbtg.nl	www.vmboloket.nl
www.ango.nl	www.onderwijsdebat.nl	www.webschool.nl
www.cfi.kennisnet.nl	www.onderwijsraad.nl	www.wettenbank.sdu.nl
www.cg-raad.nl	www.oudersenrugzak.nl	www.ziezon.nl
www.cito.nl	www.owinsp.nl	
www.citogroep.nl	www.parlement.nl	
www.cvo.nl	www.persaldo.nl	
www.eindexamen.nl	www.pgb.nl	
www.eindhoven.nl	www.raakpunt.nl	
www.fovig.nl	www.spd.nl	
www.fvo.nl	www.svb.org	
www.handicap.nl	www.tweedefasseadviespunt.nl	
www.handicapenstudie.nl	www.tweedefaseloket.nl	
www.inclusiefonderwijs.nl	www.uwv.nl	
www.ib-groep.nl	www.vng.nl	
www.kringen.kennisnet.nl	www.vgn.nl	
www.leefwijzer.nl	www.vsn.nl	
www.minocw.nl	www.volg.nl	
www.minvws.nl		

Geraadpleegde organisaties

CG-Raad
CVZ
FvO
Gemeenten
Handicap en studie
Informatie Beheer Groep
Landelijk bureau toegankelijkheid
Onderwijsinspectie
Scholen voor speciaal onderwijs
Sociale Verzekeringsbank
Stichting Leerplan Ontwikkeling
Uitvoering Werknemersverzekeringen

BIJLAGE 1: ORGANISATIES DIE NAUW BETROKKEN ZIJN BIJ (DE INVOERING VAN) DE LEERLINGGEBONDEN FINANCIERING

Chronisch zieken en Gehandicapten Raad (CG-Raad)
Churchillaan 11
Postbus 169
3500 AD Utrecht
Telefoon: (030) 291 66 00
E-mail: bureau@cg-raad.nl
Internet: www.cg-raad.nl

De telefonische Rugzak-informatielijn, tel. (030) 297 06 89. De informatielijn is elke werkdag geopend van 9.30 tot 13.30 uur (op vrijdag tot 12.30 uur).

Federatie van Ouderverenigingen
Maliebaan 71 H
Postbus 85276
3508 AG Utrecht
Telefoon: (030) 236 37 67
E-mail: utrecht@fvo.nl
Internet: www.fvo.nl

Ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschappen
Europaweg 4
Postbus 25000
2700 LZ Zoetermeer
Telefoon: (079) 323 23 23
E-mail: info@minocw.nl
Internet: www.minocw.nl

BIJLAGE 2: OUDERVERENIGINGEN

BOSK, Vereniging van motorisch gehandicapten en hun ouders
Churchillaan 11
Postbus 3359
3502 GJ Utrecht
Telefoon: (030) 245 90 90
E-mail: info@bosk.nl
Internet: www.bosk.nl

Cerebraal
Postbus 8579
3503 RN Utrecht
Telefoon: (030) 296 44 69
E-mail: secr@cerebraal.nl
Internet: www.cerebraal.nl

Dit Koningskind
Postbus 85275
3508 AG Utrecht
Telefoon: (030) 236 37 88 - secretariaat
Telefoon: (030) 236 37 82 - informatie, advies, hulp en ondersteuning
E-mail: info@ditkoningskind.nl
Internet: www.fvo.nl

FODOK, Nederlandse Federatie van Ouders van Dove Kinderen
Churchillaan 11
Postbus 754
3500 AT Utrecht
Telefoon: (030) 290 03 60
E-mail: Fodok@fodok.nl
Internet: www.fodok.nl

FOSS, Nederlandse Federatie van Ouders van Slechthorende Kinderen en van Kinderen met
Sprak-taalmoeilijkheden
De Molen 89a
Postbus 14
3990 DA Houten
Telefoon: (030) 234 06 63
E-mail: foss@hetnet.nl
Internet: www.foss.nvvs.nl

FOVIG, Federatie van Ouders van Visueel Gehandicapten
Postbus 480
3500 AL Utrecht
Telefoon: (030) 234 34 59
E-mail: fovig@planet.nl
Internet: www.fovig.nl

Helpende Handen
Postbus 404
3440 AK Woerden
Telefoon: (0348) 489 970
Fax: (0348) 424 192
E-mail: hh@cbgg.nl
Internet: www.fvo.nl

NVA, Nederlandse Vereniging voor Autisme, voor mensen met een aandoening uit het spectrum van autistische stoornissen
Prof. Bronkhorstlaan 10
3723 MB Bilthoven
Telefoon: (030) 266 23 00
E-mail: info@autisme-nva.nl
Internet: www.autisme-nva.nl

Philadelphia
Postbus 85278
3508 AG Utrecht
Telefoon: (030) 236 37 38
E-mail: ver.bureau@philadelphia-v.nl
Internet: www.fvo.nl

Vereniging Balans
De Kwinkelier 40
3722 AR Bilthoven
Telefoon: (030) 225 50 50

VOGG
Postbus 85274
3508 AG Utrecht
Telefoon: (030) 236 37 44
Fax: (030) 231 30 54
E-mail: utrecht@vogg.nl
Internet: www.fvo.nl

VOLG, Vereniging van Ouderorganisaties verbonden aan Scholen en Centra voor Lichamelijk Gehandicapten
Churchillaan 11
Postbus 3031
3502 GA Utrecht
Telefoon: (030) 234 18 02
E-mail: volg@volg.nl
Internet: www.volg.nl

Het Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn / NIZW is een onafhankelijke organisatie die zich door middel van informatie, innovatie en ondersteuning richt op vernieuwing en verbetering van de sector zorg en welzijn. In deze sector werken ruim 400.000 beroepskrachten en vele vrijwilligers op terreinen als kinderopvang, maatschappelijke dienstverlening, sociaal-cultureel werk, ouderendienstverlening, jeugdzorg, maatschappelijke opvang, verzorgings- en verpleeghuizen, thuiszorg en hulpverlening aan mensen met een handicap. Ook instellingen buiten de sector die zorg- en welzijnsactiviteiten ondernemen, zoals opleidingen, provincies, gemeenten en woningbouwcorporaties, doen regelmatig een beroep op het NIZW. De werkzaamheden van het NIZW zijn ondergebracht in centra die zich richten op de thema's *jeugd, zorg, sociaal beleid, professionalisering, internationale zaken en publieksinformatie*. Binnen deze kaders houden de medewerkers van het NIZW zich bezig met de ontwikkeling en implementatie van nieuwe methodieken en informatieproducten, met afstemmingsvraagstukken en expertiseontwikkeling. Dat resulteert onder meer in adviezen, veranderingstrajecten, trainingen, congressen, boeken, brochures, almanakken, websites, cd-rom's, video's en een informatielijn. {PRIVATE }